

Vilka slutar i en idrottsförening men är kvar i en annan och vilka lämnar helt idrottsförening?

Stig Elofsson
Magnus Åkesson
Ulf Blomdahl
Karolina Bergmark
Linda Lengheden

Abstract

The purpose of this report is to study the group of children and adolescents who previously been active in sports associations but at the time of the studies had left the associations. The report is based on a survey answered by children and adolescent during school hours. The analyses focus on the question “Have you dropped out of any association?” and the open question “Which associations did you drop out of”. Those who have dropped out an association have in a sequential question stated the reasons for leaving by marking several presented options¹.

An important fact is that far from everyone who stated that they have quit a sports association had left sports association altogether, thus several are still members of another sports association. The proportion who has left entirely in relation to how many have left one association and is still member of another, varies between gender and age (from a third up to 60 percent). This entails that we work with two groups:

1. Those who have left one sport association but are still a member of another sports association. This can provide us with an understanding of mobility within sports associations.
2. Those who have left a sports association and are currently not members of any other sports association. This group have left sports associations entirely.

The analyses are based on the studies conducted by the research group Ung livsstil (Youth lifestyle) in different municipalities in Sweden. The sample frame for the studies is all school students in the participating municipalities. The study group is based on a defined selection framework and has been performed randomly. Therefore, the results can be generalized to all pupils in the municipalities. The central results have been obtained from surveys conducted between the years 2000 and 2019 (including almost 70,000 pupils in total in middle school (grade 4-6), secondary school (grade 7-9) and high school (grade 10-12)). In total, the response rate is around 80 %, all studies in the various municipalities exceed 70 % response rate.

To understand how many children and adolescents leave sports associations (as well as understanding the mobility within sports associations) the number of children and adolescents that are members of a sports association plus the number that has dropped out of sports associations is used as the base for the calculations.

If we focus on how many children and adolescents have completely left sports associations the previous 12 months we can conclude that around 10 percent in middle school and around 20 percent in secondary school and in high school has left. Gender differences are relatively limited in all three age groups. The results of the repeated studies give partly varying outcomes but indicate that the proportion of girls that have left sports associations has increased over time in all three age groups. Among boys, the result is more fragmented. There is no systematic change among boys in middle school and in secondary school, while the results in high school indicate a decreasing number of boys that have left sports associations.

In the analyses of those who completely left sports associations the comparison group consist of children and adolescents who currently participate in sports associations. This group is not neutral

¹ They have also had the option to give alternative answers in a sequential question,

from either gender equality or inequality perspectives. The presented result relates to direct association, after control of the effect of other background variables. This means that the results give us an understanding of the direct effect of individual background factors.

Studies show a lack of gender equality, especially among those who do not live with both parents, are from families with a low socioeconomic background or who have a foreign background. Participation in sports association is also characterized by inequality based on the families' situation, socioeconomic background and Swedish or foreign background². Children and adolescents who do not live with both parents, are from families with a low socioeconomic background or who have a foreign background are less active in sports associations. The inequality is greater among girls.

A lack of gender equality and inequality is reinforced when comparing those who have dropped out of sports associations with those who are still active. Gender equality deteriorates especially among those with low socioeconomic background, as well as among first- and second-generation immigrants - groups where gender equality is already low when it comes to participation in sports associations.

Inequality is reinforced by the family situation as well as socioeconomic background and Swedish or foreign background. Each of these three factors has a separate effect independently of each other. Children and adolescents who do not live both parents, are from families with a lower socioeconomic background or have foreign background leave sports association to a higher extent. The impact is stronger among girls in the two factors lower socioeconomic background and foreign background. Both the lack of gender equality and inequality are thus reinforced when we see who leaves sports associations. The future work on gender equality and reducing inequality within the sports movement must focus both on attracting new members and getting those who are active in sports association to stay. This development should concentrate on children and adolescents who do not live with both parents, those with low socioeconomic backgrounds and those with foreign backgrounds.

Children and adolescents who leave sports associations entirely compared to those who are still active, tend to indicate several more reasons for leaving. This suggests that they thoroughly considered their decision and perhaps that a strong reason is required when leaving sports associations. The most common reasons for leaving sports association are that the person grew tired of the activity or is more interested in other activities. However, a lot of children and adolescents state that they do not have time or that their homework takes up too much of their time. Approximately one fifth indicates that the leaders are unsatisfying. The results indicate that only a few feel themselves, or believe that their leader feels, that they are not good enough for the team. This means we can conclude that exclusion [on the basis of capability] is not a major reason for leaving a sports association.

When comparing children and adolescents that have dropped out of sports associations with those who remain in sports associations the results show unequivocally that children and adolescents that have left sports associations have worse health and a lower quality of life than those still active. Among girls, psychosomatic disorders are more common, whereas among boys it only applies at

² See Blomdahl et al. *Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten?* and the forthcoming report Blomdahl et al. *Deltar de med utländsk bakgrund mindre i Föreningsidrotten?*.

secondary school. Generally, twice as many or more of those who left the sports association estimate their health as not good than among those who remain in sports association. These differences are broadly similar regardless of gender and age.

Abstrakt

Syftet med rapporten är att närmare studera den grupp barn/ungdomar som tidigare varit med i idrottsförening men vid undersökningstillfället inte är det, d v s har lämnat idrotten. Utgångspunkten för analyserna är en fråga som barn/ungdomar fått besvara i en enkät som de fyllt i under lektionstid i skolan. I frågan ”Har du slutat i någon förening?” har de som angett att de gjort detta – en öppen fråga - fått ange vilken/vilka föreningar det handlar om. I en följdfråga har sedan de som angett att de slutat i en förening fått uppge skälen till detta genom markering av ett antal på förhand givna alternativ³.

Ett viktigt faktum är att långt ifrån alla som angett att de slutat i en idrottsförening har lämnat idrotten. Ett stort antal av dem är fortfarande medlemmar i en annan idrottsförening. Andelen som lämnar i relation till hur många som uppger att de slutat i någon idrottsförening varierar mellan kön och ålder från en tredjedel upp till 60 %. Detta innebär att vi arbetar med två grupper, nämligen:

1. De som slutat i en idrottsförening men fortfarande är med i någon annan idrottsförening. Dessa kan sägas ge en bild av rörligheten inom idrotten.
2. De som slutat i en idrottsförening och som för närvarande inte är medlemmar i någon idrottsförening. Detta är den grupp som helt lämnat idrotten.

Materialet för analyserna har hämtats från undersökningar som genomförts inom projektet *Ung livsstil* i olika kommuner. Urvalen som använts är alla slumpmässiga varför resultaten kan generaliseras till samtliga elever i de berörda kommunerna. De centrala resultaten har hämtats från undersökningar som genomförts mellan 2000 och 2019 (omfattande nästan 70 000 elever sammanlagt på mellan- och högstadiet samt gymnasiet). Totalt ligger svarsfrekvensen på cirka 80 % och i samtliga undersökningar i de olika kommunerna överstiger den 70 %.

För att få en relevant bild av hur många som lämnar idrotten (liksom en bild av rörligheten) används som bas för beräkningarna antalet barn/ungdomar som vid det aktuella tillfället är medlemmar i idrottsförening plus det antal som lämnat idrotten.

Ser vi till hur många som helt lämnat idrottsförening under det senaste året handlar det om cirka 10 procent i mellanstadiet och ungefär 20 procent i högstadiet och gymnasiet. Könsskillnaderna är relativt begränsade i alla de tre åldersgrupperna. Resultaten från de upprepade studierna ger delvis varierande resultat men tyder på att andelen som lämnat idrotten bland tjejer har ökat över tiden. Detta gäller i alla åldersgrupper. Bland killar är bilden mer splittrad. I mellanstadiet och högstadiet tycks det inte ha skett någon mer systematisk förändring medan resultaten i gymnasiet främst pekar mot att det kan skett en minskning.

Vid analysen av vilka som helt lämnar idrottsförening utgörs jämförelsegruppen av de barn och ungdomar som för närvarande är med i idrottsförening. Denna grupp är inte neutral varken från ett jämställdhets- eller jämlikhetsperspektiv. De resultat som presenteras gäller direkta samband, dvs efter kontroll från inverkan från övriga bakgrundsvariabler. Detta innebär att resultaten ger en bild av de enskilda bakgrundsfaktorernas direkta inverkan.

³ I en följdfråga har de också fått ange andra alternativ.

Studier visar på bristande jämställdhet, speciellt bland de som inte bor med bägge föräldrar liksom bland de som har låg socioekonomisk bakgrund eller utländsk bakgrund. Deltagandet i idrottsförening präglas också av en tydlig ojämlikhet både med utgångspunkt från familjesituation och socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund⁴. Andelen barn och ungdomar som är med i idrottsförening är lägre bland de som inte bor med bägge föräldrarna, de som har låg socioekonomisk bakgrund samt bland de som har utländsk bakgrund. Genomgående gäller att ojämlikheten är större bland tjejer.

Jämförelser mellan de som helt lämnar idrotten och de som fortfarande är med i en idrottsförening visar på en förstärkning av både bristande jämställdhet och jämlikhet. Jämställdheten försämras speciellt bland de som har låg socioekonomisk bakgrund liksom bland andra och första generationens invandrare – grupper där jämställdheten redan är låg när det gäller deltagande i idrottsförening. Den bristande jämställdheten förstärks här ytterligare.

Även ojämlikheten förstärks såväl när det gäller familjesituation som socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund. Alla dessa tre faktorer har var för sig en separat inverkan oberoende av varandra. Andelen som lämnar idrotten är högre bland de som inte bor med bägge föräldrarna. Andelen är också högre bland de som har låg socioekonomisk bakgrund liksom bland de som har utländsk bakgrund. Det senare gäller både för andra och första generationens invandrare. Både då det gäller socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund gäller att genomslaget är kraftigare bland tjejer än bland killar. Både den bristande jämställdheten liksom ojämlikheten förstärks alltså när vi ser till vilka som lämnar idrotten. Det framtida jämställdhets- och jämlikhetsarbetet inom idrottsrörelsen måste inriktas både mot att fånga in nya medlemmar och att få de som är med i idrottsförening att stanna kvar. Speciellt måste detta arbete inriktas mot barn och ungdomar som inte bor med bägge sina föräldrar, de som har låg socioekonomisk bakgrund samt de som har utländsk bakgrund.

Ser vi till de skäl barnen och ungdomarna anger för att de slutat i idrottsförening skiljer sig de som lämnat idrotten från de som stannar kvar tydligt genom att de förra i genomsnitt anger fler skäl. Detta tyder på att deras beslut är övervägt och kanske också på att det krävs ”starka” skäl för att lämna idrotten. De vanligaste skälen för att lämna idrotten är att man tröttnat och att man är mer intresserad av andra saker. Det finns dock en hel del som tar upp att man inte har tid eller att läxor tar för mycket tid. Cirka en femtedel anger att man tycker att ledarna är dåliga. Resultaten visar dock mycket entydigt att få anger att de upplever att ledarna angett att de inte platsar eller att de själva upplevt att de inte platsar. Det handlar alltså bara marginellt om utslagning i direkt mening.

En jämförelse mellan barn och ungdomar som lämnat och de som är kvar i idrottsförening visar mycket entydigt att de som lämnat har klart lägre hälsa och livskvalitet. Bland tjejer gäller även att den genomsnittliga förekomsten av psykosomatiska besvär är högre medan detta bland killar endast gäller på högstadiet. Jämför man de genomsnittliga skillnaderna tycks dessa vara något större när det gäller självskattad hälsa än för de båda andra variablerna. Allmänt är det dubbelt så många eller fler bland de som lämnat idrottsförening som skattar sin hälsa som inte bra än bland de som är kvar inom idrottsförening. Dessa skillnader är grovt sett likartade oberoende av kön och ålder.

⁴ Se Blomdahl m fl *Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten?* samt den kommande rapporten Blomdahl m fl. *Deltar de med utländsk bakgrund mindre i Föreningsidrotten?*.

Författarnas förord

Forskningsprojektet Ung livsstil i Sverige har kontinuerligt tillsammans med institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet (Stig Elofsson) genomfört studier kring ”Resursutnyttjande och effekter av offentligt driven eller understödd verksamhet på fritidsfältet”⁵. Forskningsprojektet startades 1984 av sociologiska institutionen vid Stockholms Universitet (Ulf Blomdahl) och Stockholms stad (fritidsförvaltningen), Göteborgs stad, Norrköpings kommun, Västerås kommun och Eskilstuna kommun.

Studier om barns och ungdomars fritidsvanor och fritidspreferenser i Stockholm har genomförts i form av forskningsprojektet Ung livsstil sedan 1984. I Stockholm har studier genomförts 1985, 1990, 1992, 1998, 2004/2005, 2008, 2011 och 2014. Sedan studien 2004/2005 i Stockholm har vi vidgat perspektivet och strävat efter att mer utförligt kunna beskriva och analysera ungdomars livsvillkor. I första hand står dock ungdomars situation och preferenser på fritidsområdet i centrum för våra studier. Ung livsstil är i dag ett samarbetsprojekt mellan oss forskare/utredare och idrotts- och kulturförvaltningarna i Stockholms stad och 18 andra kommuner⁶. Vetenskapligt ansvarig för projektet Ung livsstil är Stig Elofsson, fil.dr. i statistik och docent i socialt arbete.

Studier har också genomförts med elever i grund- och gymnasiesärskolan i Haninge kommun (2006, 2008, 2012, 2016), Huddinge kommun (2015), Jönköpings kommun (2000, 2003, 2006, 2009, 2012, 2015, 2018), Kalmar kommun (2010), Stockholms stad (2008/2009, 2014/15) och Tyresö kommun (2009).

Forskningsrapporter och övriga resultat från Ung livsstil finns publicerade på:

www.unglivsstil.org

www.facebook.com/unglivsstil1

Stockholm i juni 2020.

Stig Elofsson, fil.dr. i statistik och docent i socialt arbete. Vetenskapligt ansvarig i Ung livsstil.

Magnus Åkesson, folkhälsovetare. Strateg på idrottsförvaltningen i Stockholms stad.

Ulf Blomdahl, sociolog och forskningsledare inom Ung livsstil.

Karolina Bergmark, sociolog. Planeringssekreterare på fritidsförvaltningen i Malmö stad.

Linda Lengheden, sociolog och genusvetare.

C författarna och Stockholms stads idrottsförvaltning

Framsida: Mats Lidström

ISBN: 978-91-984359-0-0

⁵ Forskningsprojektet Ung livsstil drivs i dag av Stig Elofsson, Ulf Blomdahl och Linda Lengheden tillsammans med berörda kommuner. Från idrottsförvaltningen i Stockholm medverkar folkhälsostrategen Magnus Åkesson. Från Fritid Malmö deltar planeringssekreterare Karolina Bergmark.

⁶ Många andra kommuner har deltagit i Ung livsstil sedan starten 1984. I dessa kommuner har dock inga uppföljningar gjorts under de senaste 10 åren.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte och frågeställningar.....	1
Tidigare forskning.....	3
Vilka slutar i en idrottsförening men stannar kvar i en annan och vilka lämnar helt?.....	4
Material och metod.....	7
Genomförande.....	7
Mått.....	7
Att sluta i förening.....	7
Varför har man slutat i förening.....	7
Medlemskap i idrottsförening.....	7
Familjesituation och relation till föräldrar.....	8
Familjens socioekonomiska ställning.....	8
Svensk/utländsk bakgrund.....	8
Hälsa och livskvalitet.....	8
Undersökningsgrupp.....	9
Statistisk metod.....	11
Hur många slutar i en idrottsförening respektive lämnar idrotten helt?.....	13
Den aktuella situationen.....	13
Förändringar över tid.....	15
Vilka slutar i en idrottsförening respektive lämnar idrotten helt??.....	21
Skiljer de som slutat i en idrottsförening men fortfarande är med i någon idrottsförening ut sig från övriga medlemmar i idrottsförening?.....	21
Vilka lämnar idrottsförening helt?.....	23
Varför slutat?.....	27
Skiljer sig hälsa och livskvalitet mellan de som lämnat idrottsförening och de som är kvar?.....	32
Sammanfattning och diskussion.....	34
Deltagare i idrottsförening.....	35
Slutat i idrottsförening men är fortfarande kvar i någon annan.....	35
Helt lämnat idrottsförening.....	36
Skäl att sluta i idrottsförening.....	36
Hälsa, livskvalitet och psykosomatiska besvär.....	37
Konklusion.....	38
Referenser.....	39
Bilaga.....	41

Inledning

I kommunernas mål och planer när det gäller satsningar inom fritidsområdet intar i de flesta fall satsningar på ungdomars hälsa en central plats. Inom dessa mål intar ofta satsningar på fysisk aktivitet en viktig del. Skälet till detta är dels faktumet att just fysisk aktivitet allmänt har stor inverkan på hälsa, dels den oro som finns när det gäller övervikt. I de flesta fall gäller att huvuddelen av de fysiskt aktiva är med idrottsförening – i vissa fall, speciellt i gymnasiet, gäller dock att ett antal ungdomar är fysiskt aktiva utan att vara aktiva inom idrottsförening. För att öka andelen ungdomar som är fysiskt aktiva blir dock frågan om idrottsföreningarna i högre utsträckning kan behålla ungdomarna kvar av central betydelse. Allmänt gäller att en ganska hög andel av mellanstadieelever är med i idrottsförening. Denna andel sjunker avsevärt till högstadiet och sedan ännu mer till gymnasiet.

Utgångspunkten för analyserna är en fråga där barnen och ungdomarna fått ange om de slutat i någon förening och sedan i en följdfråga fått ange vilken eller vilka föreningar det handlar om. Dessa uppgifter har sedan kodats och i detta sammanhang har det också kontrollerats att det handlar om förening i traditionell mening och inte om någon annan form av verksamhet. Här är det viktigt att notera att alla som angett att de slutat i en idrottsförening inte har lämnat idrotten. I många fall är de fortfarande medlemmar i någon annan idrottsförening. Detta innebär att gruppen som slutat kan delas in i två grupper:

A. Har slutat i någon idrottsförening men är fortfarande medlem i någon annan idrottsförening. Denna grupp ger en bild av rörligheten inom idrotten.

B. Har slutat i någon idrottsförening och är inte längre med i någon. Denna grupp ger alltså en bild av hur många och vilka det är som lämnar idrotten.

Målsättningen med analyserna är att få ett underlag för att diskutera hur man skall få barn/ungdomar att stanna kvar inom idrotten. Detta är motiverat med tanke på att flertalet av de fysiskt aktiva är medlemmar i idrottsförening¹. I vissa fall gäller dock – speciellt i gymnasiet – att annan form av fysisk aktivitet ger ett större bidrag. Frågeställningen är mycket aktuell med tanke på de mål som många kommuner har att få allt fler – inte minst äldre tonåringar – att bli fysiskt aktiva. Detta kopplas också till målet att förbättra hälsosituationen bland barn/ungdomar. Flera studier har pekat på att fysisk aktivitet är av central betydelse för en god hälsa. Ser man till vilka satsningar man kan göra för att uppnå detta mål spelar alltså idrottsföreningar en central roll. Antingen kan man satsa på att idrottsföreningarna i större utsträckning skall behålla ungdomarna kvar, alternativt skapa möjligheter att börja som ny i en idrott – Riksidrottsförbundet och många kommuner satsar just på detta – eller så måste man göra satsningar på fysiska aktiviteter utanför föreningsidrotten. Självklart kan man också satsa på både och. En bredare kunskap om dem som lämnar idrotten borde här ge ett bättre underlag för att göra effektiva satsningar.

Syfte och frågeställningar

Syftet med rapporten är att närmare analysera vad som karakteriserar den grupp barn/ungdomar som lämnar idrotten, dvs som tidigare varit med i idrottsförening men vid undersökningstillfället inte är det. Som referensgrupp används de som fortfarande är kvar i någon idrottsförening samt när

¹ Blomdahl & Elofsson, 2006.

det gäller uppgivna orsaker till att man slutat den grupp som anger att man slutat i någon idrottsförening men fortfarande är kvar inom idrotten. Följande frågeställningar behandlas:

- Hur stor andel lämnar idrotten totalt samt i relation till kön och ålder? Som bas används här summan av antalet medlemmar i idrottsförening vid undersökningstillfället plus antalet som slutat i idrottsförening och inte längre är kvar.
- Hur varierar andelen som lämnat idrotten med hänsyn till sociodemografisk och socioekonomisk bakgrund innefattande kön, ålder, familjesituation, familjens socio-ekonomiska ställning samt svensk/utländsk bakgrund? Som referens vid tolkningarna studeras även hur dessa variabler inverkar när det gäller (aktuellt) medlemskap i idrottsförening.
- Skiljer de som lämnat idrotten ut sig när det gäller vad som är viktigt inom idrott/motion?
- Skiljer de som lämnat idrotten ut sig speciellt när det gäller vilka skäl man anger till att ha slutat? I detta fall blir referensgruppen de barn/ungdomar som slutat i någon idrottsförening men fortfarande är kvar i någon.
- Skiljer de som lämnat idrotten ut sig speciellt när det gäller vilka skäl man anger till att ha slutat? I detta fall blir referensgruppen de barn/ungdomar som slutat i någon idrottsförening men fortfarande är kvar i någon annan.
- Skiljer de som lämnat idrottsförening ut sig från de som är kvar när det gäller hälsosituationen?

Tidigare forskning

För att få en djupare förståelse av vilka som lämnar (liksom vilka som stannar kvar inom) idrotten är det naturligtvis nödvändigt att ha en bild av vilka som deltar. I genomgången av den tidigare forskningen presenteras därför en bild av vad man vet om olika bakgrundsfaktorerers inverkan och hur man tolkat dessa samband inom den tidigare forskningen. En fördjupad analys av vilka det är som lämnar idrotten (och även vilka som slutat i någon förening men fortfarande är medlemmar i någon idrottsförening) måste som utgångsläge ha en bild av hur det ser ut när det gäller deltagandet i idrottsförening. Vi har under det senaste året arbetat med en rad rapporter där vi studerat hur deltagandet i idrottsförening kopplas till och påverkas av barnens/ungdomarnas sociala bakgrund.

Det är ett väl känt faktum att andelen som är med sjunker med ökad ålder. Ser vi till jämställdhet gäller i flertalet fall att tjejer i mindre utsträckning är med i idrottsförening men könsskillnaderna varierar avsevärt beroende på social bakgrund i övrigt². Bland barn ungdomar med svensk bakgrund och som dessutom kommer från familjer med hög socioekonomisk bakgrund är skillnaderna i många fall relativt små medan killarnas överrepresentation framträder mycket tydligt om vi ser till de som har utländsk bakgrund och kommer från familjer med låg socioekonomisk bakgrund³.

De resultat vi presenterat när det gäller ojämlikhet utifrån socioekonomisk bakgrund visar mycket tydligt att det finns en klar sådan ojämlikhet⁴. En sådan ojämlikhet har funnits sedan lång tid tillbaka, vilket framgår av sammanställningen av tidigare forskning i rapporten *Ökar ojämlikheten inom föreningsidrotten?*⁵. Ojämlikheten är större bland tjejer än bland killar och har ökat under senare tid. Dessa resultat gäller efter kontroll för svensk/utländsk bakgrund och visar alltså att socioekonomisk bakgrund i sig själv har en egen inverkan när det gäller deltagande i idrottsförening.

Parallellt med dessa studier har vi även arbetat med att studera koppling till och påverkan av svensk utländsk bakgrund. Resultaten från dessa studier har ännu inte publicerats men vi räknar med att de kommer att publiceras relativt snart⁶. Dessa analyser visar att det även finns en klar ojämlikhet kopplad till svensk/utländsk bakgrund som inte enbart kan återkopplas till socioekonomisk bakgrund. Här finns dock betydande skillnader mellan killar och tjejer. Bland killar är skillnaderna mindre och framträder tydligast för första generationens invandrare. Bland tjejer gäller allmänt att de som har utländsk bakgrund deltar i lägre utsträckning än tjejer med svensk bakgrund. Speciellt stor är denna underrepresentation bland första generationens invandrantjejer. Ofta är deltagandet i denna grupp mycket lågt. En analys av materialet som används i den här studien visar mycket tydligt att det även finns en klar ojämlikhet kopplad till familjesituation⁷. Barn och ungdomar som bor med bägge föräldrar är med i idrottsförening i större utsträckning än de som bor i andra familjekonstellationer.

² Blomdahl, Elofsson, Bergmark, Lengheden, 2017 samt Blomdahl & Elofsson, 2017.

³ Se tabellerna B1-5 i bilagan.

⁴ Blomdahl, Elofsson, Bergmark, Lengheden, Åkesson, 2019 *Ökar ojämlikheten inom föreningsidrotten?* samt Centrum för idrottsforskning, 2019.

⁵ Blomdahl, Elofsson, Bergmark, Lengheden, Åkesson, 2019 *Ökar ojämlikheten inom föreningsidrotten?*

⁶ Blomdahl m fl. *Deltar de med utländsk bakgrund mindre i föreningsidrotten?* Se även Blomdahl & Elofsson, 2006 och Blomdahl, Elofsson, Bergmark, Lengheden, 2017 samt Blomdahl & Elofsson, 2017.

⁷ Se tabell B.6 i bilagan.

Vilka slutar i en idrottsförening men stannar kvar i en annan och vilka lämnar helt?

Det finns ett relativt begränsat antal undersökningar där man studerar rörlighet och utflöde när det gäller barns/ungdomars deltagande i idrottsförening⁸. I de som finns är frågan kring vad skälen är till att man slutat central och de är ofta inriktade på en eller några idrotter. Då man – liksom här studerar deltagande i idrottsförening totalt – är det viktigt att skilja mellan de som lämnar idrottsrörelsen mer definitivt och de som fortfarande är kvar – antingen därför att de varit med i flera föreningar eller därför att de bytt till en annan förening.

Wagnsson gör dock i sin avhandling ”Föreningsidrott som socialisationsmiljö. En studie av idrottens betydelse för barns och ungdomars psykosociala utveckling” från 2009 en mycket detaljerad analys både av vilka som lämnar idrottsförening och vilka dessa är⁹. Hans avhandling bygger på en longitudinell undersökning av ett slumpmässigt urval av elever i mellanstadiet (årskurs 4), högstadiet (årskurs 7) samt gymnasiet (årskurs 1) från skolor i Västra Götaland och Värmland. Dessa har sedan fått fylla i enkäter (i skolan) under vårterminerna 2005, 2006 och 2007. Totalt omfattar det ursprungliga urvalet 1378 elever jämnt förelade mellan de tre stadierna. Svarsfrekvensen var vid första undersökningstillfället 85 % och vid de båda senare 80 %. Sammanlagt har 920 elever (67 %) besvarat enkäterna vi samtliga tre tillfällen.

Genom frågor kring elevernas aktuella samt tidigare deltagande i idrottsförening kan författaren avgöra hur många det är som lämnat idrotten. Resultaten visar att det är något fler tjejer (50 %) än killar (42 %) som avbryter sitt engagemang i idrottsförening. Avbrotten från idrotten når en topp i 14-16 års ålder då nästan 20 % avbryter. Resultaten visar också att endast cirka hälften av de som idrottar i 10-årsåldern fortfarande håller på med detta vid 18 års ålder. Fördjupade analyser visar att avbrotten är klart kopplade till svensk/utländsk bakgrund – barn och ungdomar med utländsk bakgrund avbryter i högre utsträckning. Det finns också vissa indikationer att de som kommer från familjer med lägre socioekonomisk bakgrund avbryter deltagandet i idrottsförening i något högre utsträckning, däremot framträder inga indikationer på att det skulle finnas skillnader mellan olika bostadsområden.

I enkäterna ingår en rad frågor som berör barns och ungdomars psykosociala utveckling. Av speciellt intresse är här de som tar upp förekomsten av psykosomatiska besvär. Barnen och ungdomarna fick ange hur ofta de upplevde att de under de senaste sex månaderna hade haft huvudvärk, varit oroliga eller nervösa, haft besvär att sova, haft magont eller ont i ryggen¹⁰. Resultaten visar att deltagare i idrottsförening redovisar något lägre frekvens av psykosomatiska besvär än de som inte är med i idrottsförening. Däremot finner han inga skillnader beroende på hur högt engagemanget är och en kontroll för socioekonomisk bakgrund visar att skillnader till stor del kan återföras till de selektionsmekanismer som finns när det gäller deltagande i idrottsförening. Däremot gäller att det är mer vanligt att de som rapporterar flera psykosomatiska besvär slutar att idrotta för att de inte trivdes med kompisarna, kände för hög press på att prestera, inte tyckte om tränaren eller tyckte det var för dyrt.

⁸ I rapporten *Ung livsstil Malmö. En studie av ungdomar i högstadiet*, sid 55-56, redovisas uppgifter kring hur många som lämnar föreningar (dock ej uppdelat mellan idrottsförening eller annan förening) samt vilka skäl ungdomarna anger som orsak till att de slutat. I rapporten görs dock ingen uppdelning mellan de som slutat i en förening men fortsatt i en annan förening och de som lämnat föreningslivet.

⁹ Wagnsson 2009.

¹⁰ Svartalternativen var Aldrig, 1-2 gånger, 1-2 gånger per månad, 1-2 gånger per vecka, Nästan varje dag.

En av de tidigaste studierna som tar upp avhoppssproblematiken genomfördes av Engström och Eriksson "Medlemmar i en simförening. Vilka börjar och vilka slutar?", 1981. I denna studie följer man 258 nyinskrivna medlemmar i en simförening. Barnen och ungdomarna är mellan 8 och 15 år, de flesta mellan 10 och 12 år. Efter 10 månader visade det sig att endast 10 % av dessa fortfarande var aktiva. Nu skall dessa siffror avläsas med försiktighet – sådana förändringar under så kort tid är rimligen inte relevanta inom en någorlunda stabil förening där man inte gjort speciella starka satsningar på att rekrytera nya medlemmar.

Något mer representativa siffror torde man kunna hämta från Patrikssons undersökning "Idrottens barn" från 1987. I denna studeras barn/ungdomar i åldern 7-18 år (n=657) som är med i någon av fem idrottsföreningar i Karlstad. Huvudsyftet med undersökningen var dels att studera rörligheten, dels att studera skälen till att man slutar. I undersökningen gjordes uppföljningar vid två tillfällen, dels efter 6 månader, dels efter 18 månader. Vid bägge tillfällena hade 13 % slutat sedan den förra undersökningen, men huvuddelen av detta handlade om rörlighet. Endast 5 % deltog inte aktivt i idrottsförening vid något av dessa tillfällen. Av de 13 procentenheter som inte var aktiva efter sex månader hade en majoritet – 8 procentenheter – åter blivit aktiva efter 18 månader och alltså endast gjort ett tillfälligt avbrott. Detta förefaller dock alltför högt, flertalet av övriga studier pekar mot att det är ett mycket begränsat antal ungdomar som åter tar upp idrott efter det att de har slutat.

År 2004 redovisar Franzen och Petersson resultat från projektet "De avgörande åren" där man studerar en årgång (1984) fotbollsspelare. Man har följt samtliga spelare i 47 lag från 31 olika föreningar, sammanlagt 1117 killar och tjejer, som vid undersökningens början var 13 år. Lagen har hämtats från föreningar som har lag på alla nivåer i seriesystemet från division 6 till Allsvenskan. Deltagarna har fått besvara enkäter vid tre tillfällen, dels då undersökningen påbörjades (1997), dels efter 1 år respektive 2 år. Av dem som fanns med då undersökningen påbörjades återstod 46 % det tredje året, alltså när deltagarna var 16 år. Under första året var utflödet 15 %, under andra året 6 % och under det tredje 26 %. Författarna kopplar variationen i utflödet till förändringar inom fotbollen. Vid tretton års ålder möter ungdomarna en första tröskel som gäller att de nu skall spela i elvamannalag. Detta gör att spelet blir svårare taktiskt, vilket gör att tränarens krav blir mer påtagliga. Nu handlar det om fotboll "på riktigt". Året efter präglas av verksamhetens stabilisering, vilket skulle kunna innebära att utflödet blir lägre. För femtonåringar kommer dock åter en tröskel, då kraven när föreningarnas sextonårslag skall formas. I en multipel analys (binär logistisk regression) finner författarna att andelen som slutar inte kan kopplas till seniorverksamhetens plats i seriesystemet – mer elitinriktad verksamhet tycks inte innebära att fler ungdomar slutar. Man finner inte heller några påtagliga geografiska skillnader eller samband med ålder respektive etnicitet. Däremot saknas uppgifter om ungdomarnas sociala bakgrund i övrigt, vilket skulle kunna ha betydelse. Man finner en tydlig koppling till det som betecknas som förvärvande av sportkapital och erkännande för sina prestationer. En viktig faktor är också att man har skolkamrater eller kompisar i verksamheten. Däremot tycks andra intressen på fritiden ha relativt liten betydelse. Ser man till skolan tycks krav inte inverka, avhoppet är större bland de som valt yrkesförberedande linjer på gymnasiet, där man rimligen kan utgå från att kraven snarare är lägre.

Thedin Jacobsson och Engström (2008) presenterar i rapporten "Vilka stannar kvar och varför?" resultat från projektet Skola-idrott-hälsa. Inom detta projekt gjordes år 2001 en datainsamling för cirka 2000 barn i årskurserna 3, 6 och 9 från 48 slumpmässigt utvalda klasser. Drygt 590 killar och tjejer som då gick i årskurs 3 utgör grunden för den aktuella studien. Man har sedan studerat dessa vid två tillfällen, dels år 2004 (då de gick i årskurs 6), dels år 2007 (då i årskurs 9). Ungefär 70 %

av de ursprungliga deltagarna besvarade enkäten år 2007. I årskurs 9 är ungefär 60 % (något fler bland killar än bland tjejer) medlemmar i idrottsförening. Ser man till förändringar mellan årskurs 6 och 9 finner författarna att något mer än hälften är med vid bägge tillfällena, 22 % har slutat och 18 % är inte med varken i årskurs 6 eller 9. Ett fåtal – 5 % - har börjat mellan årskurs 6 och 9. Sammanlagt innebär detta att cirka 27 % bland dem som var med i en idrottsförening i årskurs 6 skulle ha slutat innan årskurs 9.

Vid litteratursökning (med sökordet drop-outs) framkommer också en dansk och en norsk artikel, men dessa presenterar inte resultat som direkt kan kopplas till den här rapportens frågeställningar. Enoksen (2011) studerar utflödet bland en grupp lovande idrottare i Norge (rangordnade bland topp-tio) i en longitudinell studie (under 25 år). Det speciella urvalet gör givetvis att det är svårt att föra över resultaten till en mer allmän grupp ungdomar. Pilgaard (2013) studerar åldersdifferenser när det gäller deltagande i sportaktiviteter för att undersöka vilken betydelse generation, livsfas och tidsperiod har. Analyser av data från 1975, 1987, 1998 och 2007 visar på att alla dessa faktorer inverkar på deltagandet.

Material och metod

Materialet som används i analysen har hämtats från undersökningar kring barns och ungdomars fritidsvanor och livssituation som genomförts inom projektet "Ung livsstil" i olika orter från 2013 och framåt. Studierna har genomförts av oss och fritids- och kulturförvaltningar (eller motsvarande) i form av enkäter som elever i mellan- och högstadiet samt gymnasiet fyllt i under lektionstid i skolan. Samtliga undersökningar har som gemensamt syfte att studera elevernas utövande av och preferenser för olika fritidsaktiviteter med tyngdpunkt på aktiviteter som får offentligt stöd. I samtliga enkäter ingår vid sidan av detta frågor som gäller elevernas socio-demografiska och sociala bakgrund samt deras skolsituation, hälsa, matvanor, rökning samt användning av alkohol och droger.

Genomförande

Vid genomförandet har personal från fritids- och kulturförvaltningarna (eller motsvarande) varit närvarande för att kunna besvara eventuella frågor. Urvalet av orter kan närmast ses som ett tillgänglighetsurval då det omfattar kommuner som valt att vara med i undersökningarna.

Mått

Att sluta i förening

I de ingående studierna ingår en fråga som tar upp om barnen/ungdomarna slutat i någon förening samt skäl till varför man slutat. Frågan lyder *Har du slutat i någon förening under de senaste 12 månaderna?* med svarsalternativen ja/nej. Som följdfråga kommer därefter *Om ja, vilken förening och varför?* Uppgifter om föreningarna har besvarats i en öppen fråga och har därefter kodats med uppgift om typ av förening och i de fall det handlar om en idrottsförening typ av idrott. I detta sammanhang kollas också att det handlar om en förening och inte något annat.

Varför har man slutat i förening

De barn/ungdomar som slutat i en förening har i en följdfråga fått markera vilka av ett antal uppräknade motiv som är skäl till att de slutat. Frågan lyder *Och varför har du slutat?* (kryssa fler alternativ vid behov). Alternativen varierar något mellan olika undersökningar men de mest centrala förekommer genomgående. Alternativen presenteras i samband med resultaten.

Medlemskap i idrottsförening

Den fråga som används för att avgöra om barn/ungdomar är med i idrottsförening lyder *Är du medlem i några föreningar klubbar, kyrkor?* (Om du är osäker om det är en förening du är med i när du utför din aktivitet så skriv ändå upp den här)

Nej **Ja**

Om ja, vilken/vilka föreningar eller klubbar är du med i, vad sysslar ni med för aktiviteter och hur aktiv är du?

Förening/Klubb	Aktivitet/idrottsgren	Hur många gånger <u>under de senaste 4 veckorna</u> har du deltagit i din/dina föreningars verksamhet (träning, tävling, möten, besök i klubblokalen osv)
1. #		

Barn och ungdomar kan ange högst fem föreningar.

Eftersom många ungdomar tror att deltagande i t ex vissa dansformer och att gå på gym är förening har de alternativ, som ungdomarna angivet i den öppna frågan, granskats av personer från ledningsgruppen för ”Ung livsstil” och personer med god kännedom om det lokala föreningslivet. De fall då det inte handlar om förening i traditionell mening har uteslutits. (Uppskattningsvis handlar det om cirka 10-15 procentenheter). För medlemmar i idrottsförening kodas även idrottsgrenar, vilka sammanfattas i lagidrott respektive individuell idrott.

Familjesituation och relation till föräldrar

Uppgifter om elevernas familjesituation har hämtats från frågan *Vilka vuxna bor du med hemma?* med svarsalternativen: mamma och pappa, ibland mamma och ibland pappa, bara mamma, bara pappa, mamma och en vuxen till, pappa och en vuxen till, någon annan vuxen samt på gymnasiet bor ensam. Relationen till föräldrar studeras genom frågan *Vilka personer har du förtroende för/li-tar du på?* där *egen förälder/föräldrar* utgör ett av flera alternativ. Då en majoritet av barnen/ungdomarna markerat föräldrar tolkas avsaknad av en sådan markering att relationen till föräldrarna är mer problematisk. Det är rimligt att i detta fall utgå från att föräldrarna har svårare att påverka vad barnen gör.

Familjens socioekonomiska ställning

Socioekonomisk ställning mäts genom boendeform samt tillgång till bil, båt och sommarstuga – ett mått som teoretiskt kan kopplas till Webers definition av klass, vilket i sin tur kopplas till begreppet livschanser¹¹ (Weber, 1983). Detta mått har använts i flera andra studier (Blomdahl & Elofsson, 1990; Nilsson, 1998; Larsson, 2008; Blomdahl & Elofsson, 2006). En fördel med att använda detta mått i jämförelse med t ex mått som utgår från föräldrars utbildning och sysselsättning är att det interna bortfallet blir mycket begränsat. I de fall man jämfört samband med de olika måtten blir resultaten något olika starka men går dock nästan alltid i samma riktning.

Svensk/utländsk bakgrund

Som grund för beskrivningen av svensk/utländsk bakgrund används uppgifter huruvida ungdomarna själva och deras föräldrar är födda i Sverige eller ej (en utförligare beskrivning finns i Blomdahl, Elofsson, 2006, s 33-34). Frågorna har följande formulering:

Är du (din pappa, mamma) född i Sverige? (Nej/Ja)

Med utgångspunkt från svaren på dessa tre frågor grupperas ungdomarna i fyra grupper i hierarkisk ordning från ungdomar med svensk bakgrund till ungdomar med tydlig utländsk bakgrund på följande sätt: Ungdomar med svenskt ursprung (själv och båda föräldrar födda i Sverige), ganska stark svensk anknytning (t ex adoptivbarn eller de som har en förälder född utomlands), andra generations invandrare (bägge föräldrar födda utomlands, själv född i Sverige) samt första generations invandrare (själv och bägge föräldrar födda utomlands).

Hälsa och livskvalitet

När det gäller hälsosituationen används tre mått – där de två första främst kan ses som mått på ungdomarnas hälsa - självskattad hälsa respektive förekomst av psykosomatiska besvär, medan det tredje måttet handlar om hur ungdomarna skattar sin livskvalitet. Självskattad hälsa mäts genom frågan *Hur tycker du att din hälsa är?* med svarsalternativen Bra, Ganska bra, Varken bra eller dålig, Ganska dålig, Dålig.

¹¹ Weber, 1983.

Förekomst av (psykiskt inriktade besvär) utgår från svaren på frågan *Har du under de senaste 12 månaderna haft följande besvär?* I frågan ingår alternativen Huvudvärk, Idrottsskada, Irritation eller dåligt humör, Magont (inte mensvärk), Nedstämdhet eller deppighet, Ont i axlar, nacke eller rygg, Ont i armar eller ben, Oro/ångest, Pip eller tjut i öronen, Stress, Svårt att sova eller somna samt Ihållande trötthet. Svartalternativen är: I stort sett varje dag (kod=4), Ungefär en gång i veckan (3), Ungefär en gång i månaden (2) och sällan eller aldrig (1). För att få ett mått på förekomst av psykosomatiska besvär har ett medelvärde beräknas för alla dessa alternativ utom idrottsskada och pip eller tjut i öronen.

Uppgifter kring upplevd livskvalitet bygger på ungdomarnas svar på frågan *Hur tycker du att livet är som helhet?* Där ungdomarna fått kryssa för ett värde mellan 1 och 10. Ett (1) har markerats mycket dåligt och 10 mycket bra. Även i detta fall används som mått medelvärdet.

Undersökningsgrupp

Målet med undersökningarna har varit att kunna studera barns och ungdomars levnadsvillkor i de olika kommunerna. Urvalet av undersökningsgrupper är slumpmässigt och utgår från uppgifter om samtliga elever - i såväl kommunala skolor som friskolor¹². Detta innebär att materialet ger en representativ bild av situationen för samtliga elever – dock ej de som går i grund- eller gymnasie-särskolan - i kommunen¹³.

Det aktuella urvalet av kommuner ingår bland dem som genomfört undersökningar inom projektet *Ung livsstil* och kan betraktas som ett tillgänglighetsurval. I de studerade kommunerna finns områden av glesbygdskarakter och de ingående kommunerna skiljer sig avsevärt om man ser till fördelningen för socioekonomisk ställning och andel ungdomar med utländsk bakgrund. I studien ingår högstatuskommuner där mer än hälften av eleverna kommer från familjer med hög eller ganska hög socioekonomisk ställning och där man har få elever med utländsk bakgrund. Som motpol till dessa finns kommunområden där många av eleverna kommer från familjer med låg eller ganska låg socioekonomisk ställning och många har utländsk bakgrund. Det finns också betydande variationer om man ser till andel medlemmar i idrottsförening. Förhoppningsvis ger detta en bredd som kan ge en relevant bild av idrottens sociala struktur mer allmänt i Sverige.

Urvalet av elever har genomförts som ett slumpmässigt urval av samtliga elever i så väl kommunala som fristående skolor. På gymnasiet har även eftersträvat att få en fördelning i urvalet mellan studieförberedande samt yrkesförberedande program som stämmer med den som gäller för kommunen i sin helhet. Gruppen yrkesförberedande program har stratifierats så att man skall få en likartad representation av pojk- respektive flickdominerade program. Det externa bortfallet, som innefattar elever vilka var frånvarande vid den aktuella lektionen, varierar något mellan de olika undersökningarna men uppgår i genomsnitt till cirka 10 % på mellanstadiet, 15 % på högstadiet och 20 % på gymnasiet. I tabell 1 presenteras antal svarande uppdelat efter skolstadium, kommun och undersökningsår.

¹² I några mindre kommuner har totalundersökningar genomförts.

¹³ I projektet *Ung livsstil* har även ett flertal studier gjorts bland särskoleelever. Resultat från dessa har presenterats i rapporterna Trygged S, Elofsson S. *Skolerfarenheter och självskattad hälsa bland elever i särskolan*, Elofsson S, Blomdahl U. *Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan*.

Tabell 1. Antal besvarade enkäter från undersökningar, där frågan om eleverna slutat i någon förening ingår, efter skolstadium, kommun och undersökningsår.

Kommun, undersökningsår	Mellanstadiet	Högstadiet	Gymnasiet
Askersund, 2019		291	
Falkenberg, 2016/17			445
Farsta, 2004 #	532	421	
Farsta, 2013 #	715	400	
Haninge, 2004	639	585	449
Haninge, 2012	647	515	444
Haninge, 2016/17		707	641
Heby, 2019		316	
Helsingborg, 2000		739	811
Helsingborg, 2003		766	864
Helsingborg, 2006		821	833
Helsingborg, 2009		740	659
Helsingborg, 2012	797	732	821
Helsingborg, 2015	1491	952	798
Helsingborg, 2018	1257	1450	879
Huddinge, 2015	858	1 517	1263
Jönköping, 1994	460	688	578
Jönköping, 1997	424	713	599
Jönköping, 2000	430	695	569
Jönköping, 2012	710	1 109	878
Jönköping, 2015	856	1 210	1128
Jönköping, 2018	846	1219	1150
Knivsta, 2018/19		620	
Lidingö, 2003		492	
Lidingö, 2007		578	476
Lidingö, 2011		549	553
Lidingö, 2015		598	438
Malmö, 2015		2 189	
Malmö, 2019		2 237	
Stockholm, 2004/05	3648	3511	1536
Stockholm, 2014	1897	2088	1464
Sävsjö, 2018	137	131	
Täby, 2013/14	678	647	1091
Täby, 2018/19	736	774	1080
Värmdö, 2018/19		527	
Summa	17758	31527	20447

Stadsdelen Farsta i Stockholm studeras speciellt då det vid bägge undersökningstillfällena gjordes mer omfattande undersökningar i just denna stadsdel.

Sammanlagt har 69 732 elever besvarat enkäterna. Svarsfrekvensen överstiger i samtliga fall 70 % och är i det samlade materialet 80 %. I de flesta fall är svarsfrekvensen högst i mellanstadiet och

lägst i gymnasiet. Bortfallet innefattar elever som inte var närvarande vid den lektion då undersökningen genomfördes.

Då urvalet av kommuner är ett tillgänglighetsurval, inte slumpmässigt, kan resultaten inte ses som representativa för Sverige i sin helhet¹⁴. För att hantera detta studeras genomgående de eventuella likartade mönster som framträder i analyserna i de enskilda kommunerna. Då dessa mönster är likartade torde resultaten kunna generaliseras. Det är också viktigt att i materialet ingår såväl mindre kommuner (Askersund, Heby, Knivsta och Sävsjö), medelstora kommuner (t ex Helsingborg och Jönköping) liksom storstadskommuner (Malmö, Stockholm). I många av kommunerna finns också bostadsområden med helt olika social karaktär – från socialt utsatta områden till tydliga högstatusområden. Tillsammans pekar detta mot att de mer centrala resultaten i stor utsträckning torde kunna generaliseras till Sverige i sin helhet.

Statistisk metod

Antalet som angett att de slutat (senaste året eller senaste två åren) måste på något sätt relateras till antalet medlemmar. Vid beräkningen har vi som mått valt att se till relationen (i procent) mellan antalet som slutat dividerat med antalet som är medlemmar vid undersökningstillfället plus antalet som lämnat idrotten helt. Detta innebär alltså att antalet deltagare vid början av den period som används i frågan om man slutat (ett år respektive två år före) bedöms vara lika med nuvarande antal plus de som lämnat (slutat i idrottsförening och är vid undersökningstillfället inte med). Ett argument för detta är faktumet att många börjar med idrott i mycket tidig ålder, vilket innebär att antalet nytillkomna är relativt begränsat, i varje fall på högstadiet och gymnasiet. Med tillgängliga data är det inte möjligt att presentera en bättre uppskattning, förhoppningsvis bör resultaten ge en relativt god bild av hur stor omsättningen är respektive hur många som lämnar idrott och hur detta varierar med avseende på kön, ålder och andra bakgrundsvariabler.

Inför analyserna kring vad som förklarar att barn och ungdomar lämnar idrottsförening, hur dessa skiljer ut sig när det gäller vad som är viktigt i idrotten samt skälen till att de slutat har samtliga data från de olika undersökningarna sammanställts i en gemensam datafil. Underlaget från de enskilda undersökningarna skulle ge alltför begränsat material för att kunna ge tillförlitliga resultat. Analyserna av dessa tre frågeställningar inleds med en presentation av resultat uppdelat efter kön och skolstadium. Efter detta presenteras resultat från diskriminantanalys där de som lämnat idrottsförening jämförs med en relevant jämförelsegrupp. Med utgångspunkt från förekomst av signifikanta samband från binära logistiska regressionsanalyser presenteras därefter korstabeller som ges av dessa signifikanta samband.

För att studera hur olika bakgrundsvariabler mer direkt inverkar används binär logistisk regressionsanalys där de som lämnat idrotten jämförs med relevant jämförelsegrupp. I modellen ingår som förklaringsvariabler kön, stadium, familjesituation, socioekonomisk samt svensk/ utländsk bakgrund. Analyserna görs separat uppdelat efter kön och skolstadium. Resultaten från dessa analyser blir utgångspunkter för att redovisa olika former av korstabeller. I dessa fall testas samband med olika variabler genom χ^2 -test eller då det handlar om fyrfältstabeller med Fisher's exakta test.

¹⁴ Ett problem med riksrepresentativa undersökningar är nästan genomgående att svarsfrekvensen numera är låg, ibland så låg som 30 procent.

Samma form av analys genomförs också när det gäller medlemskap i idrottsförening och när det gäller hur stor andel som lämnat idrottsförening helt bland dem som slutat i någon idrottsförening.

Materialet har bearbetats med hjälp av SPSS, version 21.

Hur många slutar i en idrottsförening respektive lämnar idrotten helt?

Uppgifterna kring om barnen/ungdomarna slutat i respektive lämnat idrottsförening utgår från en fråga där de fått ange om de slutat i någon förening under senaste året (i något fall senaste två åren) samt ange i text vilken förening (-ar) de slutat i. Uppgifterna om förening har granskats av personal vid fritidsförvaltning samt av oss i Ung livsstil och därefter kodats. Utifrån denna kod selekteras de som slutat i idrottsförening. Efter detta avgörs om de lämnat idrotten genom att jämföra svaren med uppgifter om de för närvarande är med i idrottsförening. Vid beräkning av andelen (procent) som slutat i respektive lämnat idrottsförening används som bas antalet individer som för närvarande är med i idrottsförening plus antalet som helt lämnat idrottsförening (de har ju tidigare varit med).

Resultaten redovisas i två steg. I ett första presenteras uppgifter från undersökningar som genomförts under perioden 2012-2019, vilka bedöms ge en bild av den nuvarande situationen. I det andra steget studeras eventuella förändringar över tid genom att jämföra resultat från upprepade undersökningar som genomförts inom samma kommun. Sådana undersökningar har genomförts i Farsta¹⁵, Haninge, Helsingborg, Jönköping, Lidingö, Malmö, Stockholm och Täby.

Den aktuella situationen

Vi börjar med att se hur andelen som slutat i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon annan idrottsförening respektive helt lämnat idrottsförening ser ut i undersökningar som genomförts inom projektet *Ung livsstil* under perioden 2012-2019. Resultaten presenteras i tabell 2. För att få en mer överblickbar bild redovisas genomsnittsvärde (median) samt minimum och maximum uppdelat efter skolstadium och kön.

¹⁵ En stadsdel i Stockholm, där mer omfattande undersökningar genomförts. Ett urval motsvarande stadsdelens storlek ingår i undersökningen för Stockholm stad.

Tabell 2. Andel (%) elever som slutat i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon samt andel som lämnat idrottsförening helt efter kommun, stadium och kön.

Kommun, år	Slutat men kvar (%)		Lämnat helt (%)	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Mellanstadiet				
Farsta, 2013	39	43	21	26
Haninge, 2012	31	42	15	21
Helsingborg, 2018	43	35	13	13
Huddinge, 2015	31	31	9	10
Jönköping, 2018	19	22	6	9
Stockholm, 2014	34	46	13	24
Sävsjö, 2018	22	12	0	0
Täby, 2018/19	28	29	4	8
<i>Median</i>	<i>31</i>	<i>33</i>	<i>11</i>	<i>12</i>
<i>Minimum</i>	<i>19</i>	<i>12</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Maximum</i>	<i>43</i>	<i>46</i>	<i>21</i>	<i>26</i>
Högstadiet				
Askersund, 2019	39	46	22	25
Farsta, 2013	38	48	18	30
Haninge, 2016	30	39	18	25
Heby, 2019	41	31	21	20
Helsingborg, 2018	31	34	15	17
Huddinge, 2015	39	38	20	22
Jönköping, 2018	27	35	11	20
Knivsta, 2018/19	50	48	16	23
Lidingö, 2015	43	51	15	20
Malmö, 2019	42	41	19	26
Stockholm, 2014#	49	45	25	29
Sävsjö, 2018	29	35	12	22
Täby, 2018/19	38	43	10	19
Värmdö, 2018/19	21	29	8	16
<i>Median</i>	<i>39</i>	<i>40</i>	<i>17</i>	<i>22</i>
<i>Minimum</i>	<i>21</i>	<i>29</i>	<i>8</i>	<i>16</i>
<i>Maximum</i>	<i>50</i>	<i>51</i>	<i>25</i>	<i>30</i>
Gymnasiet				
Falkenberg, 2016/17	23	16	9	11
Haninge, 2017	33	32	17	10
Helsingborg, 2018	31	37	20	22
Huddinge, 2015	47	49	27	31
Jönköping, 2018	23	30	12	19
Lidingö, 2015	54	49	26	33
Stockholm, 2014#	43	38	28	25
Täby, 2019	27	33	16	21
<i>Median</i>	<i>32</i>	<i>35</i>	<i>19</i>	<i>22</i>
<i>Minimum</i>	<i>23</i>	<i>16</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
<i>Maximum</i>	<i>54</i>	<i>49</i>	<i>28</i>	<i>33</i>

I dessa fall handlar det om hur många som slutat i förening under de senaste två åren.

Ser vi till genomsnittsvärdena (medianerna) är det något mindre än en tredjedel som uppger att de slutat i en idrottsförening. Skillnaden mellan kön och skolstadier är relativt små. En stor del av dessa lämnar dock inte idrotten. Här finns dock vissa skillnader speciellt när det gäller ålder. I mellanstadiet är det kring en tredjedel av de som slutat (killar 11/31, tjejer 12/33) som helt lämnat idrotten. I högstadiet stiger detta till 44 % (17/39) bland killar och 55 % (22/40) bland tjejer. Här är det alltså klart fler bland tjejer som slutat i idrottsförening som helt lämnat idrotten. Siffrorna

blir ännu högre i gymnasiet där cirka 60 % (19/32 bland killar och 22/35 bland tjejer) av de som slutat – något högre bland tjejer än bland killar – har lämnat idrotten. Bortsett från högstadiet – där det är fler bland tjejerna som lämnar idrotten – är skillnaden mellan könen ganska liten.

Bakom dessa genomsnitt döljer sig dock en hel del variationer. Ser vi till andelen som lämnar idrotten av alla som varit och är med kan det i mellanstadiet handla om enstaka procent (killar i Täby och Jönköping) upp till en fjärdedel (tjejer Stockholm, 2014). I högstadiet är andelen låg – endast kring 10 procent – bland killar i Täby samt Jönköping. Höga andelar – upp mot en tredjedel finner vi bland killar i Stockholm och tjejer i Stockholm och Farsta. I gymnasiet är det få killar som lämnar idrotten i Jönköping och få tjejer i Haninge – endast kring 10 procent. I motsats är det många som lämnar idrotten – mellan en fjärdedel och en tredjedel – i Huddinge och Lidingö samt bland killar i Stockholm.

Förändringar över tid

En central fråga är självklart om det över tid skett förändringar när det gäller hur många som slutar i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon idrottsförening och speciellt när det gäller hur många som lämnat idrottsförening helt. I materialet finns data för tiden från 2000 till 2019. Sådan finns i Stockholm (där stadsdelen Farsta redovisas speciellt) Haninge, Helsingborg, Jönköping (högstadiet och gymnasiet), Lidingö (högstadiet och gymnasiet) samt Täby (mellan- och högstadiet). Resultaten från dessa studier presenteras i tabell 3-5 nedan.

Tabell 3.a. Mellanstadiet. Andel (%) elever som slutat i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon idrottsförening samt andel som lämnat idrottsförening helt efter kommun och kön.

Kommun, år	Slutat men kvar (%)		Lämnat helt (%)	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Jönköping, 1994	31	34	12	20
Jönköping, 1997	29	20	8	13
Jönköping, 2000	40	32	11	13
Jönköping, 2012	34	32	13	16
Jönköping, 2015	34	25	12	14
Jönköping, 2018	27	35	11	20
Farsta, 2004	40	45	17	17
Farsta, 2013	39	43	21	26
Stockholm, 2004/05	42	40	12	14
Stockholm, 2014	34	46	13	24
Haninge, 2004	40	38	12	14
Haninge, 2012	31	42	15	21
Helsingborg, 2012	40	39	13	15
Helsingborg, 2015	41	39	13	17
Helsingborg, 2018	43	35	13	13
Täby, 2013/14	33	33	6	12
Täby, 2018/19	28	29	4	8

Bedömningen av förändringarna i de enskilda kommunerna, uppdelat efter kön, presenteras i tabell 3.b.

Tabell 3.b. Mellanstadiet. Förändringar av andelen (%) elever som slutat i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon samt andel som lämnat idrottsförening helt efter kommun och kön.

Kommun, år	Slutat men kvar (%)		Lämnat helt (%)	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Jönköping	Oförändrat	Ökat	Oförändrat	Ökat
Farsta	Oförändrat	Oförändrat	Ökat	Ökat
Stockholm	Minskat	Ökat	Oförändrat	Ökat
Haninge	Minskat	Ökat	Ökat	Ökat
Helsingborg	Oförändrat	Minskat	Oförändrat	Oförändrat
Täby	Minskat	Minskat	Minskat	Minskat

Resultaten skiljer sig mellan om man slutat i någon idrottsförening men fortfarande är med i någon annan och om man lämnat idrottsförening helt och till viss del även mellan kön. Om vi börjar med att se till de som slutat men fortfarande är kvar inom idrottsrörelsen tycks denna andel bland killar främst ha minskat eller inte förändrats i någon större utsträckning. Bland tjejerna varierar resultaten mer mellan olika kommuner – det är ungefär lika vanligt att denna andel minskat som att den har ökat.

Ser vi till hur många som lämnat idrottsförening helt pekar resultaten främst mot att andelen ökat eller inte förändrats över tid. Vi skall dock inte bortse från att denna andel tycks ha minskat i Täby både bland killar och tjejer.

Tabell 4.a. Högstadiet. Andel (%) elever som slutat i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon idrottsförening samt andel som lämnat idrottsförening helt efter kommun och kön.

Kommun, år	Slutat men kvar (%)		Lämnat helt (%)	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Jönköping, 1994	15	20	3	10
Jönköping, 1997	18	9	8	4
Jönköping, 2000	12	17	1	2
Jönköping, 2012	33	30	10	12
Jönköping, 2015	34	25	12	14
Jönköping, 2018	27	34	11	20
Helsingborg, 2000	31	39	11	23
Helsingborg, 2003	32	30	13	13
Helsingborg, 2006	34	38	12	19
Helsingborg, 2009	34	35	16	17
Helsingborg, 2012	33	40	17	22
Helsingborg, 2015	26	29	18	26
Helsingborg, 2018	31	34	15	17
Farsta, 2004	48	56	23	33
Farsta, 2013	38	48	18	30
Stockholm, 2004/05	51	57	21	32
Stockholm, 2014#	49	45	25	29
Lidingö, 2003	37	30	8	17
Lidingö, 2007	35	41	10	16
Lidingö, 2011	49	33	17	17
Lidingö, 2015	43	51	15	20
Haninge, 2004	49	39	22	17
Haninge, 2012	38	35	25	21
Haninge, 2016	30	39	18	25
Malmö, 2015	36	42	17	24
Malmö, 2019	42	41	19	26

I dessa fall handlar det om hur många som slutat i förening under de senaste två åren.

Tabell 4.b. Högstadiet. Förändringar av andelen (%) elever som slutat i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon samt andel som lämnat idrottsförening helt efter kommun och kön.

Kommun, år	Slutat men kvar (%)		Lämnat helt (%)	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Jönköping	Oförändrat	Ökat	Oförändrat	Ökat
Helsingborg	Minskat	Oförändrat	Ökat	Ökat
Farsta	Minskat	Minskat	Minskat	Minskat
Stockholm	Oförändrat	Minskat	Ökat	Minskat
Lidingö	Ökat	Ökat	Ökat	Ökat
Haninge	Minskat	Oförändrat	Minskat	Ökat
Jönköping	Minskat	Ökat	Oförändrat	Ökat
Malmö	Ökat	Oförändrat	Oförändrat	Oförändrat

Tabell 5.a. Gymnasiet. Andel (%) elever som slutat i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon idrottsförening samt andel som lämnat idrottsförening helt efter kommun och kön.

Kommun, år	Slutat men kvar (%)		Lämnat helt (%)	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Jönköping, 1994	25	21	10	11
Jönköping, 1997	27	28	11	14
Jönköping, 2000	30	27	11	17
Jönköping, 2012	29	36	17	23
Jönköping, 2015	42	37	20	15
Jönköping, 2018	23	30	12	19
Helsingborg, 2000	37	35	17	22
Helsingborg, 2003	31	28	12	15
Helsingborg, 2006	32	33	16	17
Helsingborg, 2009	27	38	19	27
Helsingborg, 2012	26	31	17	18
Helsingborg, 2015	36	35	20	19
Helsingborg, 2018	31	37	20	22
Stockholm, 2004/05	52	54	28	32
Stockholm, 2014#	43	38	28	25
Haninge, 2004	53	64	26	32
Haninge, 2012	36	45	19	32
Haninge, 2017	33	32	17	10
Lidingö, 2007	23	37	11	25
Lidingö, 2011	31	43	14	25
Lidingö, 2015	54	49	26	33

I dessa fall handlar det om hur många som slutat i förening under de senaste två åren.

Tabell 5.b. Gymnasiet. Förändringar av andelen (%) elever som slutat i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon samt andel som lämnat idrottsförening helt efter kommun och kön.

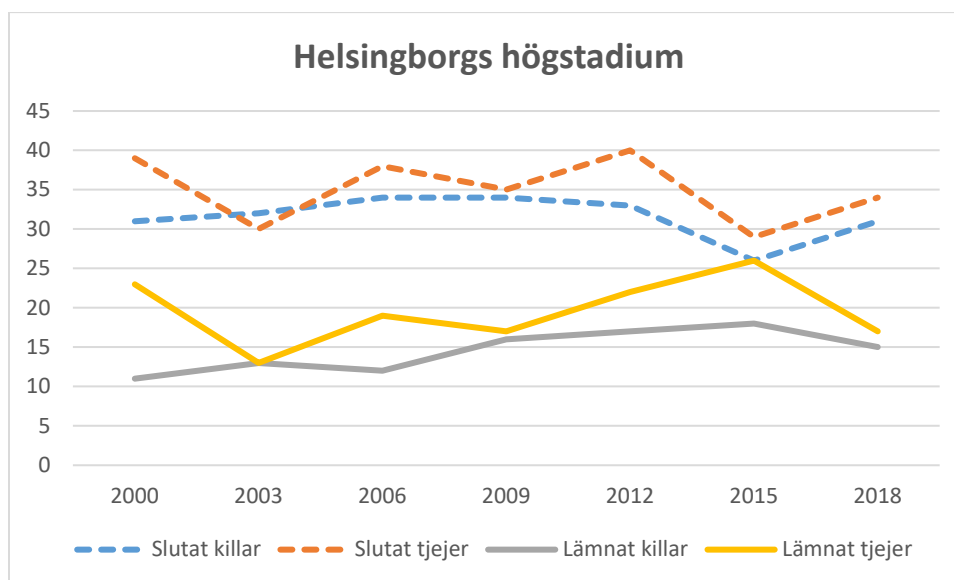
Kommun, år	Slutat men kvar (%)		Lämnat helt (%)	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Jönköping	Minskat	Minskat	Minskat	Ökat
Helsingborg	Oförändrat	Ökat	Ökat	Oförändrat
Stockholm	Minskat	Minskat	Oförändrat	Minskat
Lidingö	Ökat	Ökat	Ökat	Ökat
Haninge	Minskat	Minskat	Minskat	Minskat

Om vi börjar med att se till hur många som slutat i någon idrottsförening – inkluderande även de som fortfarande håller på med idrott – tycks det övergripande mönstret se lika ut på de tre stadierna men skiljer sig mellan könen. Bland killar tycks denna andel ha minskat över tid medan det inte skett några mer systematiska förändringar bland tjejer.

Ser vi däremot till hur många som helt lämnar idrottsförening ser bilden likartad ut bland killar och tjejer medan det finns åldersskillnader. I mellan- och högstadiet tyder resultaten på att andelen som lämnat idrotten ökat över tid medan det i gymnasiet inte tycks ha skett någon mer systematisk förändring.

Den mest detaljerade uppföljningen kan göras i Helsingborg – på högstadiet och gymnasiet – där det finns uppgifter för vart tredje år mellan 2000-2018. I figur 1 och 2 presenteras samtliga som

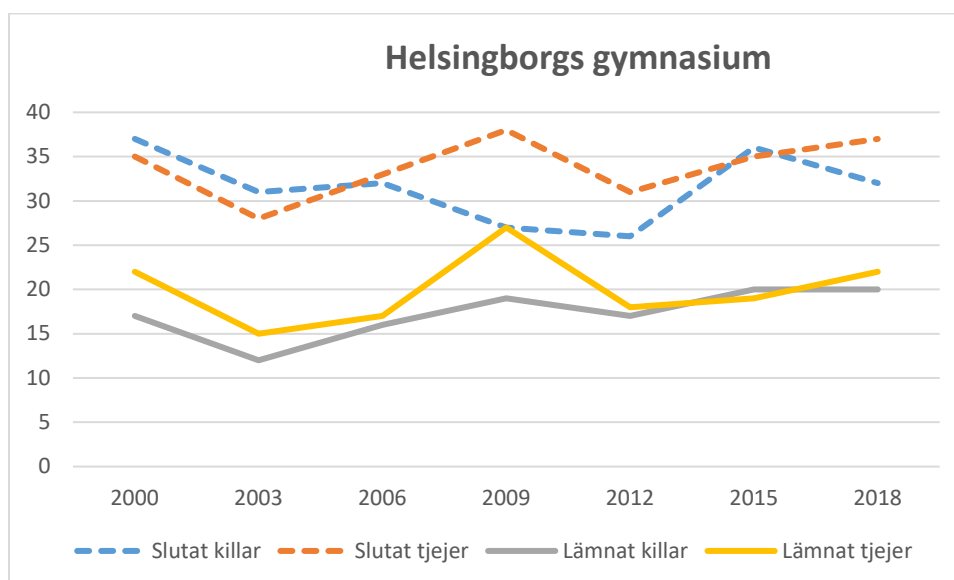
slutat i någon idrottsförening och andelen som lämnat idrotten helt under denna tidsperiod uppdelat efter kön, separat för högstadiet och gymnasiet.

Figur 1. Helsingborg, högstadiet. Andel (%) som slutat respektive lämnat idrottsförening.

Bilden tycks i hög grad följa det allmänna mönster som vi redan noterat. Andelen som slutat i en idrottsförening tycks bland killar ha minskat medan förändringen är liten bland tjejer. Ser vi till hur många som lämnat idrotten helt tycks andelen som gjort detta ha ökat både bland killar och tjejer.

Frågan är hur det ser ut i gymnasiet.

Figur 2. Helsingborg, gymnasiet. Andel (%) som slutat respektive lämnat idrottsförening.

Resultaten skiljer sig här både från det mer generella mönster som vi noterat för gymnasiet och från det vi fann i högstadiet. Andel som slutat i en idrottsförening tycks ha förändrats obetydligt bland killar men ha ökat bland tjejer. Ser vi däremot till hur många som lämnar idrottsförening helt blir bilden den motsatta. Bland killar tycks denna andel ha ökat medan förändringen är liten bland tjejer.

Sammantaget kan man dra slutsatsen att det i mellan- och högstadiet finns klara tecken på att andelen som lämnat idrotten helt – både bland killar och bland tjejer har ökat över tid. I gymnasiet tycks däremot det övergripande mönstret vara att det inte skett några mer systematiska förändringar. Här skall vi dock notera att bilden skiljer sig mellan olika kommuner och till en del även mellan könen. Till exempel kan vi notera att denna andel ökat i Lidingö – både bland killar och tjejer – samt bland killar i Helsingborg och tjejer i Jönköping.

Vilka slutar i en idrottsförening respektive lämnar idrotten helt?

De ovan presenterade resultaten visar att många av de som uppger att de slutat i en idrottsförening fortfarande är kvar som medlemmar i någon annan idrottsförening. Samtidigt finns det också en ganska stor grupp som mer definitivt lämnat idrotten, de är inte längre medlemmar i någon idrottsförening. Detta innebär att vi har två grupper som rimligtvis behöver studeras var för sig.

1. Barn och ungdomar som slutat i någon idrottsförening men fortfarande är medlemmar i någon annan idrottsförening, d v s kvar inom idrotten. De kan ha bytt klubb eller – om de är med i flera idrottsföreningar - slutat i någon av dessa.

2. En grupp som har slutat och inte längre är med i någon idrottsförening, d v s de som helt lämnat idrotten.

En intressant fråga är om – och i så fall hur - dessa båda grupper skiljer sig åt när det gäller social bakgrund. De ovan redovisade resultaten tyder på att könsskillnaderna är relativt begränsade men att det finns ett klart samband med ålder. Om vi ser till hur många av de som slutat som lämnar idrotten helt så ökar andelen med ökad ålder. I mellanstadiet handlar det om något mer än en tredjedel för att i gymnasiet vara ungefär 60 procent.

För att få en bild av hur de båda grupperna – de som är kvar och de som lämnat – skiljer sig har materialet samlats i en gemensam datafil¹⁶. Denna innefattar uppgifter från alla undersökningar där frågan om man slutat i förening ingår. Kopplingen till social bakgrund vid sidan av kön och ålder – familjesituation samt socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund – studeras med binär logistisk regression. I dessa analyser görs följande jämförelser:

1. De som slutat i en idrottsförening men fortfarande är kvar inom idrotten jämförs med alla övriga som för närvarande är medlemmar i idrottsförening.

2. De som lämnat idrottsförening helt jämförs med alla som för närvarande är medlemmar i idrottsförening.

De binära, logistiska regressionsanalyserna innebär att vi studerar kopplingen till de olika bakgrundsvariablerna efter kontroll för övriga bakgrundsvariabler som finns med i analysen. Detta innebär också att vi får en bild av hur de olika variablerna var för sig mer direkt inverkar på ”rörlighet inom idrotten” respektive att man lämnar idrotten helt. Analyserna görs separat uppdelat efter kön och stadium för att kunna studera om sambanden varierar.

För att ge en mer konkret bild av hur det ser ut presenteras därefter, med utgångspunkt från resultaten av dessa analyser, resultat i form av korstabeller där de olika bakgrundsvariablerna presenteras var för sig. Här är det viktigt att ha i minnet att dessa tabeller endast ger en bild av skillnader mellan olika grupper utan kontroll för inverkan från övriga variabler.

Skiljer de som slutat i en idrottsförening men fortfarande är med i någon idrottsförening ut sig från övriga medlemmar i idrottsförening?

Som redan konstaterat jämförs i detta avsnitt de barn och ungdomar som slutat i en idrottsförening men fortfarande är med i någon annan idrottsförening med alla övriga som för närvarande är med i idrottsförening. Detta ger en bild av vad som karakteriserar ”rörligheten” inom idrotten. Resultaten från de logistiska regressionerna presenteras i tabell 6. I tabellen redovisas förklaringsgrad (Pseudo R^2), signifikansnivå samt oddskvoter för olika svarsalternativ. Dessa oddskvoter visar hur

¹⁶ Flertalet av de enskilda undersökningarna innefattar alltför litet material för att sådana fördjupade analyser skall kunna göras på just dessa.

vanligt det är att de som svarat på de olika alternativen har slutat i en idrottsförening men är kvar i någon i relation till basalternativet för variabeln. Som bas för beräkningarna används för

- Familjesituation - alternativet att bo med båda föräldrar
- Förtroende för föräldrar - att man markerat ett man har förtroende för båda föräldrar (alternativt att man har förtroende för minst en förälder)
- Socioekonomisk bakgrund - mittenalternativet
- Svensk utländsk bakgrund - svensk bakgrund

Som exempel kan vi se till värdena för svensk/utländsk bakgrund bland killarna i mellanstadiet. Här finns ett signifikant samband – d v s svensk/utländsk bakgrund har en direkt inverkan i sig själv även efter kontroll för övriga variabler. Killar med stark svensk bakgrund (oddskvot=1.02) liksom de som tillhör andra generationens invandrare (oddskvot=0.86) skiljer sig ganska lite från de som har svensk bakgrund. Däremot är det endast ungefär hälften så vanligt att andra generationens invandrarkillar slutat i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon idrottsförening (oddskvot=0.51) som att de som har svensk bakgrund gjort detta.

Tabell 6. Vad förklarar att man slutat i en idrottsförening men fortfarande är med i en annan idrottsförening. Resultat från binära logistiska analyser – oddskvoter, förekomst av signifikanta samband och Pseudo R² – efter kön och skolstadium.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>			**			
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensam mamma	1.25	0.63	1.29*	0.97	0.83	0.55*
Ensam pappa	1.33	0.00	0.64	0.85	0.80	1.47
Växelvis	0.97	1.36*	0.78*	0.93	0.92	0.96
Mamma med ny partner	0.62	1.00	0.81	0.99	1.06	0.84
Pappa med ny partner	0.91	1.28	1.32*	1.47*	1.43	1.42
Ensam					0.43*	0.68
<i>Förtroende för föräldrar</i>						
Nej	1.16	1.04	0.93	1.14	1.15	1.24
Ja	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>		+	*	***		
Hög	1.04	1.59**	1.16	1.58***	1.10	1.07
Ganska hög	0.92	1.12	1.17*	1.01	1.11	1.00
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	1.21	1.22	0.88	1.05	1.48*	1.32
Låg	0.65	0.61	1.16	2.07**	1.07	0.61
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>	*					*
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Stark svensk bakgrund	1.02	1.08	1.04	1.17	0.91	1.36*
Andra gen. inv.	0.86	1.23	0.90	0.89	1.30	0.77
Första gen. inv.	0.51**	0.73	0.90	0.98	1.17	0.50+
<i>Pseudo R²</i>	<i>0.9</i>	<i>1.5</i>	<i>0.9</i>	<i>1.4</i>	<i>1.1</i>	<i>1.7</i>

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Även om det framträder vissa signifikanta samband ger dessa knappast någon bild av att det skulle finnas något mer systematiskt mönster. Familjesituationen – såväl vilka man bor med liksom förtroende till föräldrar – tycks allmänt ha mycket begränsad inverkan. Ser vi till socioekonomisk bakgrund framträder signifikanta samband i högstadiet (både bland killar och tjejer) som tyder på

att ”rörligheten” skulle vara större både bland de som har högre och de som har lägre socioekonomisk bakgrund, alltså knappast någon indikation mot att ojämlikheten skulle vara större bland dessa än vad som allmänt gäller för deltagandet i idrottsförening. För svensk/utländsk bakgrund framkommer två signifikanta samband – bland killar i mellanstadiet och tjejer i gymnasiet. Bägge dessa pekar mot att ”rörligheten” skulle vara lägre bland första generationens invandrare, men resultaten tyder knappast på att detta skulle gälla mer generellt. Den låga förklaringsgraden (Pseudo R²) pekar även mot att social bakgrund har en mycket begränsad inverkan. Det torde vara andra orsaker som är av mer avgörande betydelse för att man slutar i en idrottsförening men fortfarande är kvar i någon annan idrottsförening. Vissa idéer kring vad det kan handla om kan eventuellt komma fram då vi ser till vilka skäl man anger till att man har slutat (se senare avsnitt).

Vilka lämnar idrottsförening helt?

I detta avsnitt jämförs de som anger att de slutat i någon idrottsförening och inte längre är med i någon – lämnat idrottsrörelsen helt – med alla de som för närvarande är med i idrottsförening för att se om denna grupp skiljer ut sig mera.

Tabell 7. Vad förklarar att man lämnat idrottsförening helt. Resultat från binära logistiska analyser – oddskvoter, förekomst av signifikanta samband och Pseudo R² – efter kön och skolstadium.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>	***	***	***	***	*	+
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensam mamma	1.69*	2.45***	1.59*	1.31*	1.41*	1.60**
Ensam pappa	2.98*	5.29**	1.50	1.86*	1.75*	1.14
Växelvis	1.87***	2.07***	1.77***	1.46***	1.25+	1.23
Mamma med ny partner	3.07***	2.22*	1.75**	1.44+	1.60*	1.38
Pappa med ny partner	2.58***	2.41***	1.74***	1.39*	1.24	0.98
Ensam					1.06	1.03
<i>Förtroende för föräldrar</i>		**		***	*	**
Nej	1.04	1.51	1.06	1.47	1.32	1.39
Ja	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>	**	**	***	***		+
Hög	1.02	0.73	0.84	0.71*	1.01	0.92
Ganska hög	0.90	0.73*	0.89	0.78**	1.14	0.97
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	1.80***	1.23	1.37**	1.29*	1.24	1.15
Låg	1.64	2.14*	1.52*	1.86**	1.34	2.49**
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>	+	***	***	***	**	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Stark svensk bakgrund	1.06	1.12	1.12	1.33**	1.14	1.21
Andra gen. inv.	1.39*	2.15***	1.39***	2.26***	1.28+	1.64**
Första gen. inv.	1.53+	2.36***	1.51***	1.90***	1.72***	2.12***
<i>Pseudo R²</i>	4.6	7.9	2.4	6.5	2.3	3.4

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Här blir resultaten helt annorlunda, signifikanta samband framträder nästan genomgående med samtliga bakgrundsvariabler. När det gäller familjesammansättning är bilden mycket entydig – signifikanta samband utom bland tjejer i gymnasiet där det dock finns tendens till samband (p<0.10). Genomgående gäller att andelen som lämnat idrotten är lägst bland de som bor med båda föräldrar

och högre i andra grupper. Däremot framträder knappast någon entydig bild av att denna andel skulle vara speciellt hög i någon viss grupp.

Sambanden med förtroende för föräldrar – som torde ge en bild av hur relationen med dessa ser ut – är inte lika entydig men vi kan se att bland tjejer framträder signifikanta samband på alla stadier. Tjejer som inte angett att de har förtroende för någon förälder har i högre utsträckning lämnat idrottsföreningar helt. Samma gäller även bland killar i gymnasiet medan skillnaden är liten bland killar på de båda övriga stadierna. En tveklös slutsats är att familjen har en klar inverkan på om barn och ungdomar som är med i idrottsförening lämnar idrottsrörelsen.

Även socioekonomisk bakgrund har en klar inverkan i sig själv, signifikanta samband i mellan- och högstadiet. Alla dessa samband pekar mot att barn och ungdomar med lägre socioekonomiska resurser i högre utsträckning lämnar idrottsförening helt. Resultaten i gymnasiet pekar åt samma håll även om skillnaderna inte blir lika framträdande. Tveklöst är frågan om man lämnar idrotten klart ojämlig. De tydliga skillnaderna som finns när det gäller att överhuvud taget börja med idrott förstärks alltså ytterligare då vi ser till vilka som lämnar idrotten. Generellt gäller att denna påverkan är starkare bland tjejer än bland killar.

Resultaten visar också på en stark inverkan av svensk/utländsk bakgrund – efter kontroll för socioekonomisk bakgrund. Här framträder signifikanta samband utom bland killar i mellanstadiet, dock även i detta fall tendens till samband ($p < 0.10$). Alla resultat pekar på att de som har utländsk bakgrund i högre utsträckning lämnar idrottsförening. I de flesta fall – tjejer i högstadiet är ett undantag – gäller att denna andel är högre bland första generationens invandrare än bland andra generationens. Vi har alltså även här en liknande situation som när det gäller socioekonomisk bakgrund. Ungdomar med utländsk bakgrund – speciellt tjejer och första generationens invandrare – kommer i lägre utsträckning in i idrottsförening, dessutom gäller att även om de kommer med är risken högre för att de skall lämna idrotten.

Låt oss då se lite närmare på hur stora skillnaderna är. Här är det viktigt att observera att korstabellerna nedan endast ger en bild av skillnaden mellan olika grupper utan kontroll för inverkan från övriga bakgrundsvariabler. Speciellt har det betydelse när vi ser till skillnader mellan olika socioekonomiska grupper liksom mellan de som har svensk respektive utländsk bakgrund. Eftersom det finns en klar koppling mellan dessa båda variabler. Barn och ungdomar med utländsk bakgrund har i genomsnitt lägre socioekonomisk bakgrund än de som har svensk bakgrund.

Vi börjar med att se till skillnaden mellan olika familjekonstellationer. Som visats ovan har denna faktor en oberoende påverkan på om man lämnar idrottsförening helt.

Tabell 8. Andel (%) som helt lämnat idrottsförening av de som varit medlemmar efter kön, stadium och familjesituation.

Stadium	Kön	Familjesituation							Sign. Nivå
		Båda	Ensam mamma	Ensam pappa	Växelvis	Mamma Annan vuxen	Pappa annan vuxen	Ensam	
M	K	9	18	23	15	28	16		***
	Tj	13	26	31	23	25	20		***
H	K	14	25	22	22	24	22		***
	Tj	19	32	34	26	30	25		***
G	K	20	28	31	23	29	25	23	**
	Tj	23	38	25	28	31	26	25	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten visar – liksom de logistiska regressionerna – att andelen som lämnar idrotten är klart lägre bland de som bor med bägge föräldrar än bland de som bor i andra konstellationer. Ser vi till de övriga fallen finns vissa indikationer på att andelen som lämnat idrotten är något lägre hos de som har växelvis boende och de som bor med pappa som har ny partner än vad som gäller övriga grupper.

Förtroende för föräldrar har främst en direkt inverkan bland tjejer. Frågan är hur stor skillnaden är mellan de som angett att de har förtroende för minst en förälder och de som inte markerat förtroende för någon förälder.

Tabell 9. Andel (%) som helt lämnat idrottsförening av de som varit medlemmar efter kön, stadium och förtroende för föräldrar.

Stadium	Förtroende för föräldrar. Killar			Förtroende för föräldrar. Tjejer		
	Nej	Ja	Sign. Nivå	Nej	Ja	Sign. nivå
Mellanstadiet	12	10		21	13	***
Högstadiet	19	17	+	31	21	***
Gymnasiet	28	21	*	32	24	***

Bland tjejer framträder tydligt att de som inte har markerat förtroende för någon förälder – och har troligen en sämre relation till föräldrarna – klart oftare lämnar idrotten än de som har förtroende för föräldrar. Bland killar är bilden mindre entydig. I gymnasiet finns en klar skillnad, de som inte markerat förtroende för någon förälder har i större utsträckning lämnat idrotten, medan skillnaden är mycket liten i mellanstadiet och högstadiet.

Hur ser då skillnaderna ut mellan olika socioekonomiska grupper?

Tabell 10. Andel (%) som lämnat idrottsförening helt efter kön, stadium och familjens socioekonomiska bakgrund.

Stadium	Kön	Familjens socioekonomiska situation					Sign. Nivå
		Stora	Ganska stora	Medel	Ganska små	Små	
M	K	9	8	11	20	18	***
	Tj	9	11	17	25	33	***
H	K	13	15	17	25	29	***
	Tj	16	18	24	34	46	***
G	K	20	22	21	28	35	**
	Tj	23	24	25	34	54	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

I alla grupper framträder tydliga samband med familjens socioekonomiska ställning där en central skiljelinje går mellan de som kommer från familjer med ganska låg eller låg socioekonomisk ställning och de övriga. Andelen som lämnar idrotten är klart högre i denna grupp men med en indikation på att vara något högre i gruppen med den lägsta socioekonomiska ställningen, speciellt framträdande bland tjejer. Genomgående gäller att socioekonomisk bakgrund slår igenom starkare bland tjejer än bland killar.

Hur ser det då ut när det gäller svensk/utländsk bakgrund?

Tabell 11. Andel (%) som lämnat idrottsförening helt av medlemmar i idrottsförening efter kön, stadium och svensk/utländsk bakgrund.

Stadium	Kön	Svensk/utländsk bakgrund				Sign. Nivå
		Svenskt ursprung	Stark svensk bakgrund	Andra generation	Första generation	
M	K	10	13	15	19	***
	Tj	13	17	25	31	***
H	K	15	18	21	24	***
	Tj	18	24	38	35	***
G	K	20	24	25	33	***
	Tj	23	28	36	44	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Både bland killar och tjejer gäller att barn/ungdomar med utländsk bakgrund i högre utsträckning lämnar idrotten, högst för första generationens invandrare. Skillnaden gentemot de som har "svenskt" ursprung blir större bland tjejer än bland killar. Bland killarna är det främst första generationens invandrare som skiljer ut sig från de övriga – flest i denna grupp som är medlemmar i idrottsförening lämnar idrotten. Samtidigt skall man dock notera att denna andel är lägst bland dem som har svenskt ursprung. Bland tjejer är det klart vanligare att både andra och första generationens invandrare har lämnat idrotten än att tjejer med svenskt ursprung gjort det. Samtidigt skall man dock notera att detta är vanligast bland första generationens invandrare.

Varför slutat?

I enkäterna får de elever som uppger att de slutat i någon idrottsförening ange skälen till detta genom att kryssa för ett antal givna alternativ. Dessa varierar delvis mellan olika enkäter men följande förekommer i de flesta fall: Andra intressen, För mycket tävling, Kompisar slutade, För dyrt (det kostar för mycket pengar), Läxorna tog för mycket tid, Fasta träningstider passar mig dåligt, Jag tröttnade, Jag fick en idrottsskada, Jag kände att jag inte platsade längre, Ledarna sa att jag inte platsade längre samt Annan orsak. Vid sidan av detta finns i relativt många undersökningar alternativen: Jag längtade efter att pröva något annat, Det är roligare med gruppträning (t ex dans/spinning/yoga), Det är roligare att gå på gym/styrketräning, Dålig gemenskap samt Jag bytte till bättre klubb. Övriga alternativ (se tabellerna nedan) förekommer däremot endast i ett mer begränsat antal undersökningar.

Om vi ser till hur många skäl som barnen och ungdomarna angett till att de slutat finns en mycket tydlig skillnad mellan de som har lämnat idrottsförening helt och de som stannar kvar. Oberoende av kön och ålder har de som lämnat idrotten i genomsnitt markerat fler skäl än de som är kvar. Detta kan handla om två tänkbara perspektiv. För de som är kvar i idrotten kan skälet var mer enkelt – man slutar i en viss förening för att koncentrera sig mer på en idrott (t. ex. hinner bara med en förening), för att man vill komma med i en ”bättre” klubb, för att man inte tycker ledaren är bra. Vissa av alternativen är kanske inte ”speciellt relevanta” om man fortfarande är kvar inom idrotten. Ett skäl till att de som lämnat idrotten helt i genomsnitt markerat flera skäl skulle kunna vara att det krävs flera orsaker för att man skall ta ett sådant beslut. Kanske är det också så att fler av skälen är mer ”aktuella” om man skall lämna idrotten. En annan orsak skulle kunna vara att beslutet att lämna idrotten upplevs som mer allvarligt, man måste både inför sig själv och andra motivera beslutet.

För att få en djupare bild av vad som kan dölja sig bakom barnens/ungdomarnas svar när det gäller orsakerna till att man slutat i förening har vi gjort en explorativ faktoranalys¹⁷. Denna pekar mot att det kan dölja sig tre dimensioner i svaren. Den första av dessa har högst laddningar när det gäller att ha tröttnat och andra intressen – något som pekar mot att idrotten inte längre attraherar lika mycket (idrott mindre viktigt). Den andra faktorn har högst laddningar för läxor tar för mycket tid, idrottsskada och dåliga kommunikationer (och även att det är för dyrt). Denna faktor tycks alltså kopplas till olika former av praktiska hinder som gör att man inte vill/kan fortsätta. I den tredje faktorn blir laddningarna högst för ledarna säger att jag inte platsar (klart högst laddning), jag känner själv att jag inte platsar samt dåliga ledare. Denna faktor tycks alltså ta upp en situation där ledarnas roll har stor betydelse. Med utgångspunkt från denna analys bildas därför följande tre mått, nämligen:

- Idrott mindre viktigt innefattande ”Andra intressen” samt ”Har tröttnat”.
- Praktiska hinder innefattande ”Läxor tar för mycket tid”, ”Idrottsskada”, ”Dåliga kommunikationer” och ”Det är för dyrt”.

¹⁷ Faktoranalys är en statistisk metod som används för att studera sambandet mellan flera variabler, där man tänker sig att bakom frågealternativen döljer sig ett antal dimensioner. Vid analyserna skiljer man mellan konfirmerande och explorativ faktoranalys. Vid en konfirmerande analys utgår man från en teoretisk hypotes, som man söker testa. Vid explorativ analys förekommer ingen sådan hypotes, i stället försöker man att utifrån det observerade resultatet se ett mer teoretiskt perspektiv. Ett allvarligt problem i detta senare fall är att man lätt kan konstruera ”teoretiska” mönster som har svag anknytning till någon teori.

- Ledarnas roll innefattande ”Ledarna säger att jag inte platsar”, ”Jag känner själv att jag inte platsar” samt ”Dåliga ledare”.

Analysen av dessa dimensioner utgår från att svaren på de ingående alternativen summeras, vilket motsvarar antalet alternativ som man markerat (från 0 till 2, 3 respektive 4). Vid analyserna har vi valt att redovisa hur många som i de olika fallen tagit upp minst ett alternativ, men kommer att diskutera hur resultaten skulle se ut om gränsen sätts vid flera förkryssade alternativ.

I tabellerna 12 a-c jämförs de som lämnat idrottsrörelsen helt med de som är kvar i en annan idrottsförening när det gäller hur många som angett olika alternativ för att sluta. Alternativen i modellen har ordnats med utgångspunkt från hur många av de som lämnat idrotten som kryssat för dem (med undantag för andra orsaker som placeras sist). Längst ned i tabellen redovisas hur många som kryssat för minst ett alternativ, sammantaget bland killar och tjejer, för de tre konstruerade dimensionerna.

Tabell 12.a. Mellanstadiet. Skäl till att sluta i idrottsförening i relation till om man helt lämnat idrottsförening efter kön.

Skäl att sluta Lämnat idrottsförening helt	Killar		Tjejer	
	Nej	Ja	Nej	Ja
Tröttnat	22	52*	20	49***
Andra intressen	18	31***	20	32***
Ledarna dåliga	10	19***	9	19***
Har ej tid	8	20***	8	16***
Blir inte bättre	3	17**	3	15*
Kompisar slutat	7	17***	6	13***
Vill pröva nytt	9	14	15	14
Känner att jag ej platsar	4	13***	5	15***
Läxor tog för mycket tid	4	14***	5	10***
Vill ej tävla	4	10**	3	9**
Idrottsskada	3	9***	3	10***
Träningstider passade ej	8	7	9	10
För mycket tävling	3	9***	3	8***
Dålig gemenskap	2	7	3	8
För dyrt	2	4***	3	9***
Föräldrar kunde inte skjutsa	4	5	6	8
Dåliga kommunikationer	1	6***	1	7***
Ledarna sa att jag inte platsar	1	3***	1	1
Annat skäl	11	18***	12	24***
Idrott mindre viktigt	28	63***	30	62***
Ledarna	12	29***	12	31***
Praktiska hinder	7	21***	8	22***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Ser vi till de konstruerade dimensionerna skiljer sig de som lämnat idrotten mycket tydligt från de som är kvar. De förra tar i mycket högre utsträckning upp att idrott har blivit mindre viktigt, att det finns praktiska hinder liksom en mer negativ upplevelse av ledarna. Dessa skillnader framträder även om vi ställer ett starkare krav, nämligen att man skall ha markerat minst två av de skäl som ingår i respektive dimension. Relativt sett är skillnaden ganska likartad för de tre dimensionerna dock något större för praktiska skäl och något mindre när det gäller att idrotten har blivit mindre viktig.

För de enskilda alternativen finns liknande skillnad även när det gäller flertalet andra skäl. De som lämnat idrottsförening helt markerar alltså tydligare skäl för att lämna idrottsförening. Kanske är det så att ett sådant beslut är så viktigt att det måste motiveras både inför sig själv och andra. I några fall är dock skillnaden liten mellan de som lämnat idrotten och de som är kvar. Detta gäller för att prova något nytt, att träningstider inte passar, att föräldrar inte kan skjutsa samt att det är dålig gemenskap. Genomgående är detta skäl som inte tas upp särskilt ofta – i ungefär 5 – 10 procent av fallen.

Frågan är hur det ser ut på högstadiet. Resultaten presenteras på liknande sätt som i mellanstadiet.

Tabell 12.b. Högstadiet. Skäl till att sluta i idrottsförening i relation till om man helt lämnat idrottsförening helt efter kön.

Skäl att sluta Lämnat idrottsförening helt	Killar		Tjejer	
	Nej	Ja	Nej	Ja
Tröttnat	20	48***	21	49***
Andra intressen	19	33**	20	29***
Har ej tid	12	22***	14	30***
Läxor tog för mycket tid	6	21***	9	28***
Blir inte bättre	9	19***	12	27***
Ledarna dåliga	11	20***	13	23***
Dålig gemenskap	7	16***	8	20***
Vill pröva nytt	6	14***	8	20***
Känner att jag ej platsar	4	14***	8	20***
Svårt att hinna till träning	9	17+	9	17
Kompisar slutat	7	18***	6	15***
Gym roligare	4	17***	4	16***
Träningstider passade ej	5	9**	5	15***
Idrottsskada	4	12***	5	12***
För mycket tävling	3	7***	4	11***
Vill ej tävla	2	10***	3	6
För dyrt	2	6***	3	9***
Aerobics, gruppträning roligare	1	3*	4	11***
För lite att säga till om	3	5**	4	8**
Dåliga kommunikationer	2	6***	2	6***
Föräldrar kunde inte skjutsa	4	6	1	4
Yoga roligare	1	0	9	6
Ledarna sa att jag inte platsar	1	2*	1	2+
Annat skäl	12	16**	11	21***
Idrott mindre viktigt	27	61***	29	58***
Praktiska hinder	10	28***	14	38***
Ledarna	15	30***	18	36***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Ser vi till de tre övergripande dimensionerna gäller även här att de som helt lämnat idrotten i mycket högre utsträckning uppger att idrott har blivit mindre viktigt, att det finns praktiska hinder liksom en mer negativ upplevelse av ledarna. Dessa skillnader framträder även om vi ställer ett starkare krav, nämligen att man skall ha markerat minst två av de skäl som ingår i respektive dimension. Relativt sett är skillnaderna något större för praktiska skäl än för övriga dimensioner. Bland de praktiska hindren tar tjejer som lämnat idrotten helt oftare upp att läxor tog för mycket tid samt att

det var för dyrt än vad killar som lämnat idrotten gör. Ser vi till ledarnas roll är det vanligare att tjejer tar upp jag känner att jag inte platsar.

För de enskilda alternativen finns liknande skillnad även när det gäller flertalet andra skäl. Även på detta stadium har de som lämnat idrotten helt tydligare markerat skäl för att lämna idrottsförening. Kanske är det så att ett sådant beslut är så viktigt att det måste motiveras både inför sig själv och andra. I några fall är dock skillnaden mellan de som lämnat idrotten och de som är kvar liten. Detta gäller vill ej tävla (bland tjejer), svårt att hinna till träning, yoga roligare samt föräldrar kunde inte skjutsa. Med undantag för svårt att hinna till träning är det skäl som endast ett begränsat antal tar upp. Skillnaden är också mycket liten om man ser till ledarna sa att jag inte platsar, något som mycket få överhuvud taget tar upp som skäl.

Hur ser det då ut i gymnasiet?

Tabell 12.c. Gymnasiet. Skäl till att sluta i idrottsförening i relation till om man helt lämnat idrottsförening efter kön.

Skäl att sluta Lämnat idrottsförening helt	Killar		Tjejer	
	Nej	Ja	Nej	Ja
Tröttnat	15	42***	13	43***
Har ej tid	12	36***	11	38***
Läxor tog för mycket tid	6	22***	7	37***
Andra intressen	13	26	11	25
Ledarna dåliga	11	18***	10	21***
Gym roligare	5	21***	3	15***
Idrottsskada	5	15***	5	19***
Dålig gemenskap	8	13**	10	21***
Kompisar slutat	6	16***	6	15***
Träningsstider passade ej	5	14***	7	17***
Blir inte bättre	4	12**	6	17***
Föreningen lades ned	17	9	13	15
Känner att jag ej platsar	3	9***	5	13***
Vill pröva nytt	6	9*	5	13***
För mycket tävling	3	7***	3	13***
Dåliga kommunikationer	2	7***	2	8***
För dyrt	2	6***	2	9***
För lite att säga till om	3	6+	3	7**
Aerobics, gruppträning roligare	0	1	2	8*
Vill ej tävla	1	5**	2	3
Ledarna sa att jag inte platsar	1	2	1	2*
Föräldrar kunde inte skjutsa	4	1	0	0
Annat skäl	9	14**	10	19***
Idrott mindre viktigt	21	52***	17	52***
Praktiska hinder	11	34***	13	46***
Ledarna	13	25***	13	30***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Ser vi till de tre bildade dimensionerna tar de som lämnat idrotten helt oftare upp alla former av skäl. Genomgående är skillnaderna mellan de som fortfarande är kvar i idrotten och de som lämnat den helt stora. De största skillnaderna framträder för praktiska hinder, de minsta när det gäller ledaren. Även för de enskilda alternativen gäller nästan genomgående att de som lämnat idrotten

oftare tar upp dessa som skäl. Undantagen är andra intressen, föreningen lades ned och att föräldrar inte kunde skjutsa, samt bland killar att aerobics är roligare och bland tjejer att man inte vill tävla.

Skiljer sig hälsa och livskvalitet mellan de som lämnat idrottsförening och de som är kvar?

Resultat från en rad tidigare studier och analyser har visat att barn och ungdomar som är med i idrottsförening skattar sin hälsa och livskvalitet högre än de som inte är med¹⁸. När det gäller förekomst av psykosomatiska besvär är bilden mera oklar, i vissa fall framträder inga skillnader. En intressant fråga är givetvis om de som helt lämnat idrotten skattar sin hälsa och livskvalitet lägre än de som är kvar. I tabell 13 redovisa dels andel som skattat sin hälsa som bra respektive ej bra (Varken bra eller dålig, Ganska dålig, Dålig), dels medelvärden för självskattad livskvalitet och förekomst av psykosomatiska besvär.

Tabell 13. Lämnat idrottsförening mot kvar i idrottsförening. Andel (%) som skattar sin hälsa som bra respektive andel (%) som inte skattar den som bra, genomsnittlig (m) livskvalitet och förekomst av psykosomatiska besvär efter kön och skolstadium.

Stadium	Mått	Killar			Tjejer		
		Lämnat	Kvar	Sign. nivå	Lämnat	Kvar	Sign. nivå
Mellan	Bra hälsa	53	72	***	49	65	***
	Ej bra hälsa	10	5		17	6	
Hög	Bra hälsa	46	70	***	36	57	***
	Ej bra hälsa	16	5		23	9	
Gym	Bra hälsa	47	65	***	35	49	***
	Ej bra hälsa	17	8		26	13	
Mellan	Livskvalitet (m)	8,5	8,9	*	8,1	8,6	***
Hög	Livskvalitet (m)	8,0	8,4	***	7,2	7,8	***
Gym	Livskvalitet (m)	7,7	8,2	***	7,4	7,7	***
Mellan	Förekomst av besvär (m)	2,00	1,95	Ns	2,32	2,08	*
Hög	Förekomst av besvär (m)	2,27	2,14	**	2,45	2,29	***
Gym	Förekomst av besvär (m)	2,15	2,15	Ns	2,42	2,16	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten visar mycket entydigt att de som lämnat idrottsförening har klart lägre hälsa och livskvalitet än de som är kvar. Bland tjejer gäller även att den genomsnittliga förekomsten av psykosomatiska besvär är högre, medan detta bland killar endast gäller på högstadiet. Jämför man de genomsnittliga skillnaderna tycks dessa vara något större när det gäller självskattad hälsa än för de båda andra variabelerna. Allmänt är det dubbelt så många eller fler bland de som lämnat idrottsförening som skattar sin hälsa som inte bra än bland de som är kvar inom idrottsförening. Dessa skillnader är grovt sett likartade oberoende av kön och ålder. Som resultaten tidigare visat skiljer sig de som lämnat idrottsförening från de som är kvar när det gäller social bakgrund, vilket skulle kunna vara en förklaring till skillnaderna. För att undersöka detta har de två grupperna jämförts efter kontroll för social bakgrund med hjälp av multivariat analys. Dessa analyser visar att skillnaderna i huvudsak kvarstår – alltså efter kontroll för olikheter när det gäller social bakgrund – speciellt om vi ser till självskattad hälsa (resultaten redovisas ej). Detta visar att barn och ungdomar som lämnar

¹⁸ Elofsson, 2010. I flera andra studier har sambandet med fysisk aktivitet – innefattande även olika former av fysisk aktivitet utanför idrottsförening - studerats. I många fall är en stor del av de fysiskt aktiva med i idrottsförening varför även dessa resultat ger en relativt god bild av sambandet med deltagande i idrottsförening. Sådana samband studeras i Blomdahl & Elofsson 2006, Blomdahl m fl, 2017 samt Blomdahl & Elofsson, 2017.

idrotten har en lägre hälsa än de som är kvar. Det finns även tecken på att de oftast har lägre livskvalitet och har högre frekvens av psykosomatiska besvär.

Sammanfattning och diskussion

Syftet med rapporten är att närmare studera den grupp barn/ungdomar som tidigare varit med i idrottsförening men vid undersökningstillfället inte är det, d v s har lämnat idrotten. Utgångspunkten för analyserna är en fråga som barn/ungdomar fått besvara i en enkät som de fyllt i under lektionstid i skolan. I frågan ”Har du slutat i någon förening?” har de som angett att de gjort detta – en öppen fråga - fått ange vilken/vilka föreningar det handlar om. Svaren på denna fråga har sedan kodats på samma sätt som frågan kring föreningsdeltagandet. Denna kodning har skett i samarbete med eller av personal i kommunen som har god kännedom om föreningslivet, vilket också innebär att det gjorts en kontroll av att det handlar om en förening i traditionell mening. I en följdfråga har sedan de som angett att de slutat i en förening fått uppge skälen till detta genom markering av ett antal på förhand givna alternativ.

Ett viktigt faktum är att långt ifrån alla som angett att de slutat i en idrottsförening har lämnat idrotten helt. Ett stort antal av dem är fortfarande medlemmar i idrottsförening, de har endast slutat i någon av de idrottsföreningar de är med i. Andelen som lämnar helt i relation till hur många som uppger att de slutat i någon idrottsförening varierar mellan kön och ålder från en tredjedel upp till 60 %. Detta innebär att vi arbetar med två grupper, nämligen

1. De som slutat i en idrottsförening men fortfarande är med i någon annan idrottsförening. Dessa kan sägas ge en bild av rörligheten inom idrotten.
2. De som slutat i en eller flera idrottsföreningar och som för närvarande inte är medlemmar i någon idrottsförening. Detta är den grupp som lämnat idrotten.

Materialet för analyserna har hämtats från undersökningar som genomförts inom projektet *Ung livsstil* i olika kommuner. Urvalen som använts är alla slumpmässiga varför resultaten kan generaliseras till samtliga elever i de berörda kommunerna. De centrala resultaten har hämtats från undersökningar som genomförts mellan 2000 och 2019 (omfattande nästan 70 000 elever sammanlagt på mellan- och högstadiet samt gymnasiet). Svarsfrekvensen i det samlade materialet är cirka 80 % och överstiger i alla de enskilda undersökningarna 70 %.

För att få en relevant bild av hur många som lämnar idrotten (liksom en bild av rörligheten) används som bas för beräkningarna antalet barn/ungdomar som vid det aktuella tillfället är medlemmar i idrottsförening plus det antal som lämnat idrotten. Detta torde ge en relativt relevant bild av utgångsläget. I ett första avsnitt studeras hur situationen ser ut i de olika undersökningarna separat, dels för att ge en bild av den aktuella situationen, dels för att få en bild av utvecklingen över tid genom att analysera upprepade undersökningar i de kommuner där sådana genomförts.

Ser vi till hur många som helt lämnar idrottsförening handlar det om kring 10 procent i mellanstadiet och ungefär 20 procent i högstadiet och gymnasiet. Könsskillnaderna är relativt begränsade i alla de tre åldersgrupperna. Sammanställer vi utvecklingen över hela åldersintervallet gäller dock att andelen som helt lämnar idrottsförening är något högre bland tjejer- bland tjejer har - om vi ser till genomsnittsvärdena – 46 % lämnat, bland killar handlar det om 40 %. Detta stämmer ganska väl med de resultat som Wagnsson redovisar. Han finner att 50 % bland tjejerna mot 42 % bland killarna har lämnat idrottsförening. Resultaten från de upprepade studierna ger delvis varierande resultat men tyder dock på att andelen som lämnat idrotten bland tjejer har ökat över tiden. Detta gäller i alla åldersgrupper. Bland killar är bilden mer splittrad. I mellanstadiet och högstadiet tycks det inte ha skett någon mer systematisk förändring medan resultaten i gymnasiet främst pekar mot

att andelen fall där det skett en minskning dominerar. Om vi jämför med de resultat som Wagnsson presenterar finns både likheter och olikheter. Han finner att det är vanligare att tjejer lämnar idrottsförening än att killar gör det – i genomsnitt finner vi liten skillnad. Han, liksom vi, finner att andelen som lämnar är högre i högstadiet än mellanstadiet och ser vi till de värden han presenterar för högstadieeleverna ligger denna på samma nivå som i den här rapporten. Däremot finner han att avgången sedan minskar under gymnasietiden medan vi här finner att avgången fortsätter på ungefär samma nivå som i högstadiet.

Deltagare i idrottsförening

Vid analysen av vilka som lämnar idrotten utgörs jämförelsegruppen av de barn och ungdomar som för närvarande är med i idrottsförening. Denna senare grupp är inte neutral varken från ett jämställdhets- eller jämlikhetsperspektiv. Det är därför viktigt att ge en bild av bristande jämställdhet och bristande jämlikhet när det gäller deltagandet i idrottsförening. Ser vi till jämställdheten gäller i de flesta fall att det är vanligare att killar deltar men könsskillnaderna varierar beroende på social bakgrund. Killar är i högre utsträckning med i idrottsförening än tjejer. Bakom dessa allmänna skillnader döljer sig dock stora variationer om vi studerar jämställdheten i olika sociala grupper. Könsskillnaderna är större bland de som bor med en ensamstående mamma än i andra grupper. Det finns en klar skillnad mellan olika socioekonomiska grupper – i de lägre är könsskillnaderna klart större än i de högre. Könsskillnaderna är större bland de som har utländsk bakgrund än bland de som har svensk. Allra störst blir dessa bland första generationens invandrare.

Deltagandet i idrottsförening präglas också av en tydlig ojämlikhet. I en studie som presenterades 2019 visas att deltagandet i idrottsförening är klart ojämlikt med avseende på socioekonomisk bakgrund¹⁹. Tidigare forskning har visat att detta gällt sedan länge. Studien visar att denna ojämlikhet är större bland tjejer och att ojämlikheten ökat under senare tid. Även en fördjupad analys av det material som används i denna rapport ger samma bild men visar också att det finns ojämlikhet utifrån andra bakgrundsvariabler. Analysen visar att det också finns ojämlikhet kopplad till familjesituation och svensk/utländsk bakgrund oberoende av ojämlikheten kopplad till socioekonomisk bakgrund. Andelen barn och ungdomar som är med i idrottsförening är lägre bland de som inte bor med bägge föräldrarna. Även efter kontroll för socioekonomisk bakgrund gäller att de som har utländsk bakgrund deltar mindre i idrottsförening. Detta gäller både för killar och tjejer men ojämlikheten är större för tjejer. Speciellt lågt är deltagandet bland första generationens invandrare. Detta leder till att deltagandet blir speciellt lågt bland invandrartjejer. Bland andra generationens invandrartjejer är det ungefär en fjärdedel så vanligt att dessa är med som att tjejer med svensk bakgrund är. För första generationens invandrare sjunker detta till en sjättedel.

Slutat i idrottsförening men är fortfarande kvar i någon annan

Gruppen som slutat i en idrottsförening men fortfarande är med i någon idrottsförening skiljer sig när det gäller social bakgrund endast obetydligt från övriga som är med i idrottsförening. Den sociala bakgrunden tycks alltså endast ha en begränsad inverkan när det gäller byte av förening.

¹⁹ Blomdahl, Elofsson, Bergmark, Lengheden, Åkesson, 2019 *Ökar ojämlikheten inom föreningsidrotten?*.

Helt lämnat idrottsförening

Hur ser det då ut när det gäller vilka som lämnar idrotten? Kvarstår den bristande jämställdheten och ojämlikheten eller förstärks denna ytterligare? Resultaten från de analyser vi gjort ger ett mycket entydigt svar. Jämställdheten minskar ännu mer och ojämlikheten ökar både när det gäller familjesituation och socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund.

Om vi ser till jämställdheten kan vi notera att det är klart vanligare att tjejer lämnar idrotten i mellan- och högstadiet än att killar gör det. I gymnasiet är skillnaden mindre men även här är detta något vanligare. Bakom dessa mer allmänna förändringar finns dock betydande skillnader mellan olika grupper. Speciellt stora blir dessa bland de som kommer från familjer med låg socio-ekonomisk bakgrund liksom bland andra och första generationens invandrare – grupper där jämställdheten redan är låg när det gäller deltagande i idrottsförening. Den bristande jämställdheten förstärks här ytterligare.

Hur är det då med ojämlikheten. Den fördjupade analysen (där inverkan av de enskilda variablerna kontrollerats för påverkan från övriga) visar att det – om vi ser till de som lämnar idrotten – finns en klar ojämlikhet kopplad såväl till familjesituation som socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund. Alla dessa tre faktorer har var för sig en separat inverkan oberoende av varandra. Andelen som lämnar idrotten är högre bland de som inte bor med bägge föräldrarna. Andelen är också högre bland de som har låg socioekonomisk bakgrund liksom bland de som har utländsk bakgrund. Det senare gäller både för andra och första generationens invandrare. Både då det gäller socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund gäller att genomslaget är kraftigare bland tjejer än bland killar. Separata analyser (redovisas ej) tyder inte på att ojämlikheten i dessa avseenden mer systematisk skulle ha förändrats över tid.

Skäl att sluta i idrottsförening

Ser vi till de skäl barnen och ungdomarna anger för att de slutat i idrottsförening skiljer sig de som lämnat idrotten från de som stannar kvar tydligt genom att de förra i genomsnitt anger fler skäl. Detta tyder på att deras beslut är övervägt och kanske också på att det krävs ”starka” skäl för att lämna idrotten. De vanligaste skälen för att lämna idrotten är att man tröttnat och att man är mer intresserad av andra saker^{20 21}. Det finns också en hel del som tar upp att man inte har tid eller att läxor tar för mycket tid. Cirka en femtedel anger att man tycker att ledarna är dåliga. Få uppger att

²⁰ För att få en tydligare bild av vad som kan dölja sig bakom skälet ”Jag tröttnade” har vi studerat vilka andra skäl som främst kopplas samman med detta. Barn/ungdomar som angett detta som skäl har oftast även markerat följande skäl (se tabellen nedan).

Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Dålig gemenskap Dåliga ledare Prova nytt Själv ej platsa	Dåliga ledare Prova nytt	Dåliga ledare Prova nytt Dålig gemenskap	Dåliga ledare Gym roligare	Dåliga ledare Dålig gemenskap Läxor	Dålig gemenskap Läxor Dåliga ledare

Som synes kopplas ofta att man tröttnat samman med att ledarna är dåliga, att man vill pröva något nytt samt i gymnasiet med att läxor tar för mycket tid.

²¹ Andra orsaker till att barn och ungdomar slutar i idrottsförening behandlas i Blomdahl/Elofsson, *Jämställd och jämlik*, 2017.

de slutat för att de känner att de inte platsar och väldigt få för att ledarna säger att de inte platsar. Speciellt viktigt att notera är att endast enstaka barn/ungdomar som slutat i idrottsförening – oberoende av om de fortfarande är med i någon idrottsförening eller lämnat helt – angett som skäl att ledarna sagt att de inte platsat. Mer direkt utslagning tycks alltså knappast förekomma. Möjligen kan det bland de som lämnar idrottsförening helt finnas vissa tecken mot en mer ”indirekt” utslagning. Mellan 10 till 20 % av de som lämnat uppger att ett skäl är att de själva känner att de inte platsar. Bland de som slutar men fortfarande är med i någon idrottsförening anges detta endast av någon enstaka procent.

Hälsa, livskvalitet och psykosomatiska besvär

En jämförelse mellan barn och ungdomar som lämnat och de som är kvar i idrottsförening visar mycket entydigt att de som lämnat har klart lägre hälsa och livskvalitet. Däremot är det viktigt att notera att de inte skiljer sig i detta avseende från andra som inte är med i idrottsförening. Bland tjejer gäller även att den genomsnittliga förekomsten av psykosomatiska besvär är högre medan detta bland killar endast gäller på högstadiet. Jämför man de genomsnittliga skillnaderna tycks dessa vara något större när det gäller självskattad hälsa än för de båda andra variablerna. Allmänt är det dubbelt så många eller fler bland de som helt lämnat idrottsförening som skattar sin hälsa som inte bra än bland de som är kvar inom idrottsförening. Dessa skillnader är grovt sett likartade oberoende av kön och ålder. Med tanke på att skillnader mellan de båda grupperna när det gäller social bakgrund är relativt likartade torde dessa skillnader ge en relevant bild. En kontroll för barnens och ungdomarnas sociala bakgrund – familjesituation, socioekonomisk liksom svensk/utländsk bakgrund – visar att dessa skillnader kvarstår även efter kontroll för olikheterna när det gäller social bakgrund. Dessa resultat stämmer med vad Wagnsson redovisar. Han finner nämligen att det är vanligare att elever som uppgett att de har flera psykosomatiska besvär oftare har lämnat idrottsförening²².

En självklar fråga är vad som döljer sig bakom dessa skillnader. Ett alternativ är att den sämre hälsan och livskvaliteten kan kopplas till situationen i idrottsförening. De som lämnat idrottsförening har/upplever sämre förhållanden, vilket leder till att de får sämre hälsa och livskvalitet. Detta i sin tur leder till att de så småningom lämnar. Men det kan också vara så att deras situation utanför idrotten leder till att de har sämre hälsa och livskvalitet. Det är detta som gör att de lämnar idrotten. Då vi endast har tvärsnittsstudier går det inte att från data direkt avgöra vilken av dessa båda förklaringar som är mest avgörande. Däremot kan en närmare analys av angivna skäl till varför man slutat ge hypoteser kring vilken av dessa båda förklaringar som kan anses som rimligast.

Låt oss börja med att se till den första förklaringen – situationen inom idrottsföreningen leder till sämre hälsa. I många sammanhang talas om att det förekommer utslagning inom idrotten och att detta leder till att barn och ungdomar lämnar idrotten. Det mest tydligaste inslaget av sådan utslagning finns i skälet *Ledarna sa att jag ej platsade*. Resultaten ovan visar att det endast är enstaka individer – oberoende av om man lämnat helt eller är kvar i annan idrottsförening – som uppger detta som skäl. Direkt utslagning tycks alltså förekomma i liten utsträckning. Ett närliggande alternativ kan ju vara att utslagningen är mer indirekt – de som lämnat idrotten upplever att de inte lever upp till krav från kamrater och ledare. Hit kan föras skälet *Känner att jag inte platsar*. Detta är skäl som oftare tas upp av de som lämnat idrottsförening, men det är ändå en relativt begränsad grupp – 10-20 % - som tar upp dessa skäl. Eventuellt finns här en grund för att upplevelser inom idrotten

²² Wagnsson, 2009.

skulle leda till sämre hälsa och lägre livskvalitet men fortfarande gäller detta endast för en mycket begränsad grupp. Det är därför svårt att föreställa sig att direkt eller indirekt ”utslagning” skulle kunna vara någon mer avgörande orsak. Här kan vi också notera att de vanligaste skälen till att lämna idrotten är ”att man tröttnat”, ”andra intressen”, ”att man inte har tid” och att ”läxor tar för mycket tid” – något som refererar till förhållanden utanför idrottsföreningen.

Andra skäl som direkt kan kopplas till verksamheten inom idrottsförening är ”dåliga ledare”, ”det är för mycket tävling”, ”har för lite att säga till om”, ”kan ej bestämma träningstider”, ”vill ej tävla”. Alla dessa skäl tas oftare upp av de som lämnat idrotten helt än av de som är kvar. Även bland de som lämnat idrotten är det dock en begränsad andel som tar upp dessa skäl. Det vanligaste är ”dåliga ledare” som tas upp av cirka 20 procent bland dessa mot cirka 10 procent bland de som stannat kvar. Även här är det svårt att föreställa sig att det skulle handla om faktorer som skulle leda till sämre hälsa och livskvalitet. Däremot skulle det kunna passa in i det andra förklaringsalternativet – orsaken till den sämre hälsan och lägre livskvaliteten kan sökas från deras sociala situation utanför idrottsföreningen. De problem de har gör kanske att de inte längre orkar med att ägna sig åt idrotten. När de tar upp alternativ som ”dåliga ledare”, ”dålig gemenskap” handlar det kanske om ett slags önskan om att bli sedd, få hjälp. Idrottsrörelsen kan troligen i begränsad utsträckning påverka grunden till att de har sämre hälsa och livskvalitet. Däremot kan det vara viktigt att ledare och tränare uppmärksammar deras ”jobbiga situation” och ”lyssnar” på dessa barn/ungdomar. Stöd och hjälp från idrotten kan både leda till att de stannar kvar inom idrotten och kanske också förbättra deras situation i övrigt.

Konklusion

Sammantaget gäller alltså att den bristande jämställdheten liksom ojämlikheten förstärks när vi ser till vilka som helt lämnar idrotten. Detta innebär givetvis att det framtida jämställdhets- och jämlikhetsarbetet inom idrottsrörelsen måste inriktas både mot att fånga in nya medlemmar och arbetet med att få de som är med i idrottsförening att stanna kvar. Speciellt måste detta arbete inriktas mot barn och ungdomar som inte bor med bägge sina föräldrar, de som har låg socioekonomisk bakgrund samt de som har utländsk bakgrund. Till detta skall läggas att gruppen som helt lämnat idrottsförening skattar sin hälsa och livskvalitet lägre och redovisar högre förekomst av besvär.

Referenser

- Blomdahl U, Elofsson S. (1990).** *Folkrörelserna och folket*. Institutionen för framtidsstudier. Carlssons bokförlag.
- Blomdahl U, Elofsson S. (2007).** *Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom?* Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholms stad: Idrottsförvaltningen, forskningsenheten.
- Blomdahl U, Elofsson S. (2017).** *Jämställd och jämlik! – en studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar i Stockholm stad i jämförelse med andra kommuner*. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholms stad: Idrottsförvaltningen.
- Blomdahl U, Elofsson S, Bergmark K, Lengheden L. (2017).** *Ung livsstil i Malmö. En studie av ungdomar i högstadiet*. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Malmö stad, Stockholms stad. <https://www.unglivsstil.org/>.
- Blomdahl U, Elofsson S, Bergmark K, Lengheden L, Åkesson M. (2019).** *Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten? En studie om socioekonomisk bakgrund och barns och ungdomars deltagande i idrottsförening*. Ung livsstil, nr 24. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Malmö stad, Stockholms stad. <https://www.unglivsstil.org/>.
- Blomdahl U, Elofsson S, Åkesson M, Bergmark K, Lengheden L. (2019).** *Ökar ojämlikheten utifrån socioekonomisk bakgrund när barn och ungdomar är med i flera idrotter?* Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholms stad, Malmö stad.
- Blomdahl U m fl.** *Deltar de med utländsk bakgrund mindre i föreningsidrotten?* Kommande rapport inom Ung livsstil.
- Bourdieu P. (1993).** *How can one be a Sports fan?* I **During S (red).** *The cultural studies reader*. London.
- Centrum för idrottsforskning. (2019).** *Idrotten och (o)jämlikheten. I medlemmarnas eller samhällets intresse?* Rapport 2019:2.
- Elofsson S. (2010).** *Ungdomars hälsa. Har kulturskolan samma positiva effekt på hälsa som idrottsförening?* Ung livsstil, mars 2010. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholm stad: Idrottsförvaltningen, forskningsenheten.
- Elofsson S, Blomdahl U. (2011).** *Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan*. Ung livsstil, rapport nr 12. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholms stad: Idrottsförvaltningen, forskningsenheten.
- Elofsson S, Blomdahl U, Lengheden L, Åkesson M. (2018).** *Vilka värden söker barn och ungdomar som är aktiva i olika idrottsgrenar? – en jämförelse mellan olika idrotter*. Ung livsstil, rapport 27. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholms stad: Idrottsförvaltningen, <https://www.unglivsstil.org/>.
- Engström L-M. (1989).** *Idrottsvanor i förändring*. Stockholm, Högskolan för lärarutbildning i Stockhol, Institutionen för pedagogik.
- Engström L-M, Eriksson H. (1981).** *Medlemmar i en simförening. Vilka börjar och vilka slutar?* Stockholm: Institutionen för pedagogik, Lärarhögskolan.
- Enoksen E. (2011).** *Drop-out rate and drop-out reasons among promising Norwegian track and field athletes*. Scandinavian sport studies forum, 2, 19-43.
- Franzén M, Peterson T. (2004).** *Varför lämnar ungdomar idrotten?* Riksidrottsförbundet, FOU-rapport 2004:3.
- Larsson B. (2008).** *Ungdomarna och idrotten. Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer*. Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet.

- Lykke. (2008).** *Kønnsforskning: en guide til feministisk teori, metodologi og skrift*, 1. udg., Samfundslitteratur, Frederiksberg.
- Patriksson G. (1987).** *Idrottens barn: idrottsvanor, stress, 'utslagning'*. Stockholm: Friskvårdscentrum.
- Pilgaard M. (2013).** *Age specific differences in sports participation in Denmark – Is development caused by generation, life phase or time period effects?* *European Journal for Sport and Society*, 2013, 10 (1), 31-52.
- Thedin Jacobsson B, Engström L-M. (2008).** *Vilka stannar kvar och varför?* Riksidrottsförbundet, FOU-rapport 2008:4.
- Trygged S, Elofsson S. (2018).** *Skolerfarenheter och självskattad hälsa bland elever i särskolan.* Högskolan i Gävle. FoU-rapport nr 48.
- Wagnsson S. (2009).** *Föreningsidrott som socialisationsmiljö. En studie av idrottens betydelse för barns och ungdomars psykosociala utveckling.* Doktorsavhandling. Karlstad University Studies 2009:53.
- Weber M. (1983).** *Ekonomi och samhälle. Förståelsesociologins grund.* Argos.

Bilaga

Tabell B.1. Andel (%) medlemmar i idrottsförening efter kön och stadium.

	Mellanstadiet	Högstadiet	Gymnasiet
Killar	69	54	39
Tjejer	58	42	31
Tjejer/killar	0,84	0,78	0,79

Tabell B.2. Andel (%) medlemmar i idrottsförening efter kön, stadium och familjesituation.

Stadium	Kön	Familjesituation							Sign. Nivå
		Båda	Ensam mamma	Ensam pappa	Växelvis	Mamma Annan vuxen	Pappa annan vuxen	Ensam	
M	K	73	52	51	65	52	64	***	
	Tj	61	38	37	54	44	57	***	
	Tj/K	0,84	0,73	0,73	0,83	0,85	0,89		
H	K	58	40	49	46	44	55	***	
	Tj	45	29	32	39	29	47	***	
	Tj/K	0,78	0,73	0,65	0,85	0,66	0,85		
G	K	44	23	28	35	30	37	31	***
	Tj	35	17	28	29	22	33	28	***
	Tj/K	0,80	0,74	1,00	0,83	0,73	0,89	0,90	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.3. Andel (%) medlemmar i idrottsförening efter kön, stadium och förtroende till föräldrarna.

Förtroende för föräldrar	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja
K	61	70	45	56	29	41
Tj	51	60	31	44	23	33
Tj/K	0,84	0,86	0,69	0,79	0,79	0,80

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.4. Andel (%) medlemmar i idrottsförening efter kön, stadium och familjens socioekonomiska bakgrund.

Stadium	Kön	Familjens socioekonomiska situation					Sign. Nivå
		Stora	Ganska stora	Medel	Ganska små	Små	
M	K	76	77	69	55	48	***
	Tj	74	71	56	38	28	***
	Tj/K	0,97	0,92	0,81	0,69	0,58	
H	K	66	60	53	42	30	***
	Tj	58	51	40	23	15	***
	Tj/K	0,88	0,85	0,75	0,55	0,50	
G	K	46	44	38	29	24	***
	Tj	45	39	30	19	6	***
	Tj/K	0,98	0,89	0,79	0,66	0,25	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.5. Andel (%) medlemmar i idrottsförening efter kön, stadium och svensk/utländsk bakgrund.

Stadium	Kön	Svensk/utländsk bakgrund				Sign. Nivå
		Svenskt ursprung	Stark svensk bakgrund	Andra generation	Första generation	
M	K	73	69	62	49	***
	Tj	67	57	39	25	***
	Tj/K	0,92	0,83	0,63	0,51	
H	K	58	53	47	39	***
	Tj	51	40	24	17	***
	Tj/K	0,88	0,75	0,51	0,44	
G	K	42	36	34	27	***
	Tj	37	31	14	9	***
	Tj/K	0,88	0,86	0,41	0,33	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.6. Vilka är med i idrottsförening. Resultat från binära logistiska analyser – oddskvoter, förekomst av signifikanta samband och Pseudo R² – efter kön och skolstadium.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>	***	***	***	***	***	***
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensam mamma	0.48***	0.47**	0.66***	0.81**	0.61***	0.57***
Ensam pappa	0.40**	0.28***	0.84	0.74	0.54***	0.74+
Växelvis	0.72***	0.72***	0.91**	0.72***	0.68***	0.70***
Mamma med ny partner	0.45***	0.49**	0.65**	0.62***	0.57***	0.54***
Pappa med ny partner	0.50***	0.67*	0.87	0.97	0.81	0.83
Ensam					0.73+	0.83
<i>Förtroende för föräldrar</i>	**	**		***	***	***
Nej	0.74	0.76	0.88	0.68	0.63	0.74
Ja	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>	***	***	***	***	***	***
Hög	1.10	1.56**	1.54***	1.61***	1.27*	1.59***
Ganska hög	1.13	1.47***	1.25***	1.35***	1.23***	1.28***
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	0.61***	0.63***	0.74***	0.63***	0.78**	0.68***
Låg	0.51***	0.41***	0.51***	0.42**	0.82	0.26***
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>	***	***	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Stark svensk bakgrund	0.92	0.79*	0.91	0.69***	0.80**	0.85*
Andra gen. inv.	0.72***	0.35***	0.78***	0.38***	0.79**	0.33***
Första gen. inv.	0.46***	0.21***	0.62***	0.28***	0.62***	0.24***
<i>Pseudo R²</i>	7.1	16.0	6.1	13.5	5.1	11.8

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.